BUNJEVAČKE

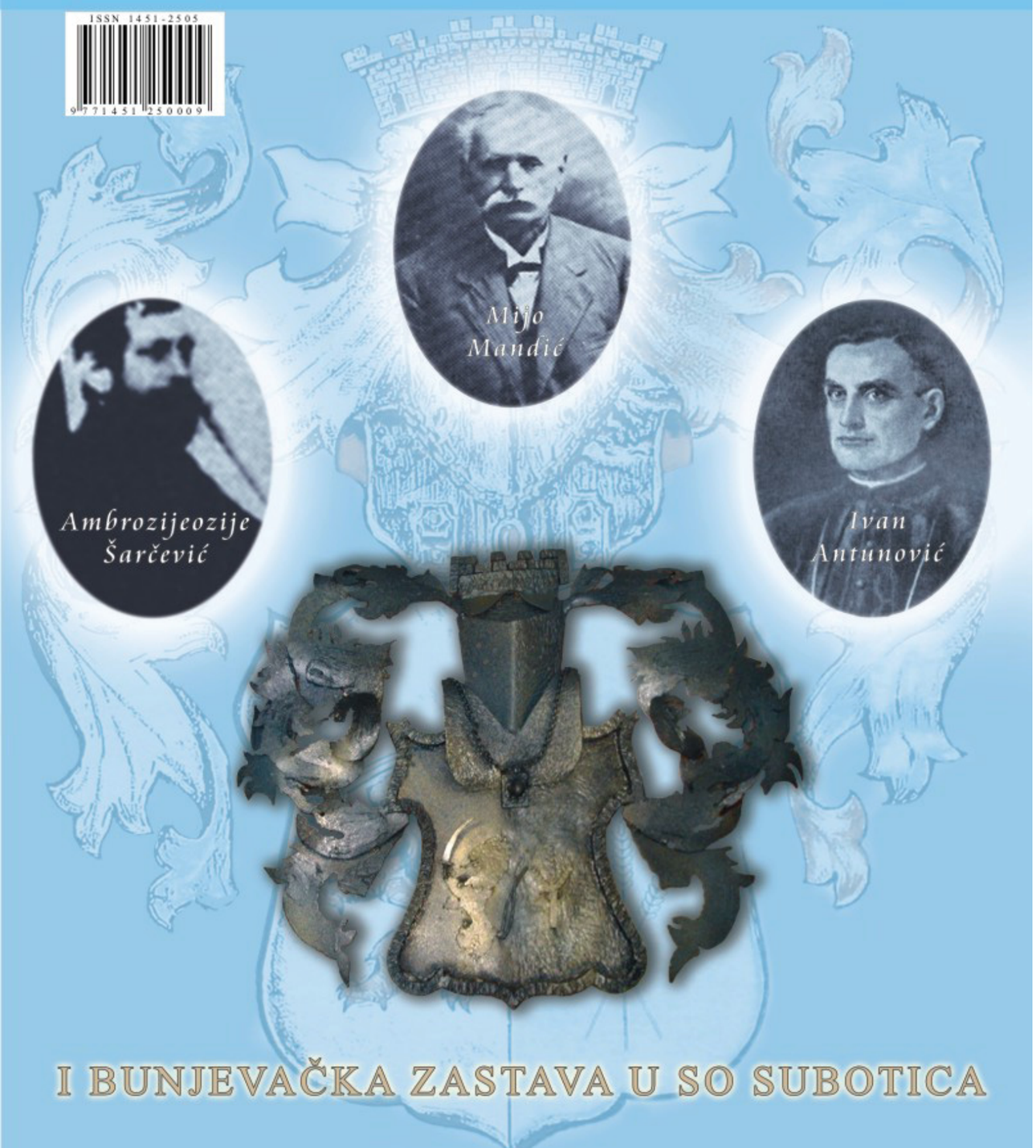
Informativno - političko glasilo

novine

Subotica, oktobar 2006. • Godina II • Broj 16

Cina: 50 dinara

ISSN 1451-2505

ODLUKOM SKUPŠTINE OPŠTINE PORED ZASTAVA DRUGIH NACIONALNIH ZAJEDNICA

“NEKA STOJI I NAŠA”

STR. 6

SUBOTICA IZ JEDNOG DRUKČIJEG UGLA

Možda će ovi tekstovi podstaknit naše bunjevačke institucije da se zvanično zafale Marku Bačliji za njegovu pridanost Subotici i svojem narodu - Bunjevcima.

STR. 11-13

SALAŠ STAR DVISTO GODINA

STR. 16

SOMBOR - GRADINA

SALAŠI NA ZAPADU BAČKE

STR. 23-25

PAJO MAČKOVIĆ, VOZAČ KOJI NE ZNA ZA GODINE

MIRIS OKTANA U KRVI

STR. 26-27

Na naslovnoj strani: Bunjevački simboli i dalje inspiracija

Informativno - političko glasilo bunjevačke nacionalne manjine

Godina II
Broj 16.
Oktobar 2006. godine
Cina: 50 dinara
Izlazi poslidnjeg petka u misecu

Izdavač:
NIU “BUNJEVAČKI INFORMATIVNI CENTAR”
Subotica

Osnivač izdavača:
NACIONALNI SAVET BUNJEVAČKE NACIONALNE MANJINE

Direktor NIU “B.I.C.”
dipl. ek. Vesna Vidaković

V.d. glavnog i odgovornog urednika:
Vesna Vidaković

Tehnički urednik:
Milan Milenković

Stalni saradnici:
Nikola Sedlak
dr Andrija Peić
Nevenka Bašić Palković
mr Suzana Kujundžić Ostojić
Snježana Luetić Vujić
Livia Tričko Stantić
Miodrag Radojčin
Izabela Crnković
Zoran Veljanović
Joso Poljaković
Marija Horvat
Nataša Vukov
Milorad Blažić
Dragan Tovarišić

Adresa:
Trg cara Jovana Nenada 15/1
24000 Subotica
Telefon/fax: 024/523-505
e-mail: bic@tippnet.co.yu
Tekući račun:
160-143270-73

Štampa:
Čikoš Štampa - Subotica
Distribucija:
„Štampa sistem” Beograd
„North press“ Subotica
„Grutini press“ Sombor
„Futura plus“ Beograd

Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine

Kancelarija u Subotici:
Trg cara Jovana Nenada 15/5
24000 Subotica
Telefon/fax: 024/554-881

e-mail: bns.scg@EUnet.yu
web: www.bunjevci.org.yu
Regionalna kancelarija u Somboru:
Staparski put 10
Tel/fax: 025/28-939

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

659.3(=862)

BUNJEVAČKE novine : informativno - političko glasilo / v. d. glavnog i odgovornog urednika Vesna Vidaković. - 1998-2004 ; God. 1, br. 1 (2005)- . - Subotica: NIU Bunjevački informativni centar, 1998-2004 ; 2005 - . - Ilustr. ; 30 cm
Mesečno
ISSN 1451-2505

COBISS.SR-ID 133482759

RIČ UREDNIKA

VAŽNI TRENUCI

Imat bistru pamet u važnim trenucima u životu, kad triba donet odluku posli koje, ako se možmo malo našalit, nema kajanja, kadgod je još važnije od samog trenutka. Jel, kako narod i drugačije zna kazat - da jedno kajanje ne gine, još više ukaziva da sve triba dobro odmirit pa prisić, bar da šteta bude manja.

Bunjevcima nikad nije bilo lako kroz istoriju jel najčešće im nije ni bila data mogućnost da utiču, a kamoli donose odluku o sopstvenom položaju. Tim prija je ovih dana prid referendum o Ustavu Republike Srbije Bunjevcima mnogo lakše. Tek od skora imaju štogod više mogućnosti da afirmišu svoj identitet i upražnjavaju manjinska prava, pa kadgod to i ne umiju kao manjine sa kontinuitetom u ostvarivanju prava. Uskoro će moć možda i to lipo uvižbat.

Vesna Vidaković

PREMIJER VOJISLAV KOŠTUNICA KAMPANJU O USTAVNOM REFERENDUMU ZAPOČEO U SUBOTICI

NOVI USTAV – KUĆA ZA SVE

Nešto što je novo i zaista izazovno i predstavlja jednu čvrstu i veoma važnu poruku u ovome ustavu jeste da se dostignuti nivo ljudskih i manjinskih prava ne može smanjivati i ubuduće se ona mogu proširivati – naglasio je Koštunica

Premijer Vojislav Koštunica je 6. oktobra, u Subotici, zajedno sa Zoranom Lončarom, ministrom za državnu upravu i lokalnu samoupravu, Predragom Bubalom, ministrom privrede, i Petrom Lađevićem, direktorom Službe za ljudska i manjinska prava, započeo javnu raspravu o predlogu novog ustava koji je, kad je reč o ljudskim i manjinskim pravima, jedan veliki korak napred u odnosu na sve postojeće ustave.

- Prva, nova i istovremeno dobra stvar u ustavu Srbije jesu odredbe o ljudskim i manjinskim pravima, druga je vezana za decentralizaciju vlasti i tu se išlo dalje od rešenja koja su sada sadržana u našem zakonodavstvu. I najzad treće je, i najvažnije - da je ovaj ustav živ i da se može menjati - kazao je Koštunica.

On je istakao da prvi put među osnovnim načelima ustava imamo odredbe koje zaštitu nacionalnih manjina proklamuju kao jedan od osnovnih ustavnih principa, da je, s druge strane, čitav jedan deo ustava posvećen ljudskim i manjinskim pravima i slobodama, a da je među osnovnim načelima na kojima se temelje ljudska i manjinska prava pre svega činjenica da je zajamčena neposredna primena tih prava, da ta prava služe očuvanju ljudskog dostojanstva i ostvarivanju pune slobode i jednakosti svakog pojedinca.

- Nešto što je novo i zaista izazovno i predstavlja jednu čvrstu i veoma važnu poruku u ovome ustavu jeste da se dostignuti nivo ljudskih i manjinskih prava ne može smanjivati, što praktično znači da se na ovaj način garantuje da su sva prava i slobode iz male povelje o ljudskim i manjinskim pravima (koja je išla uz ustavnu povelju) jednostavno zagarantovana, da ne mogu biti umanjena i ubuduće se ona mogu proširivati – ukazao je srpski premijer.

- Ustavom je zagarantovana zabrana bilo neposredne bilo posredne diskriminacije, naročito po osnovu nacionalne pripadnosti. Ono što karakteriše naš ustav je da se garantuju manjinska prava i kao kolektivna prava s ciljem da na ovaj način pripadnici nacionalnih manjina mogu sami odlučivati o pojedinim pitanjima koja su vezana, kao kolektivi, za njihovu kulturu, obrazovanje, obaveštavanje i službenu upotrebu svog jezika i pisma. Ustavom je utvrđeno nešto što je prethodno bilo utvrđeno zakonom, ali sada je to jasno postala ustavna institucija, a to je pravo nacionalnim manjinama na obrazovanje sopstvenih nacionalnih saveta – rekao je Koštunica.

Novi ustav pripadnicima nacionalnih manjina izričito garantuje ravnopravnost u vođenju javnih poslova i samim tim u ustavu je prvi put predviđena obaveza da se u skupštini AP i u skupštinama jedinica lokalne samouprave u kojima živi stanovništvo mešovitog nacionalnog sastava obezbedi srazmerna zastupljenost nacionalnih manjina.

- Ono što predstavlja još jednu novinu, jeste i odredba po kojoj ustav nedvosmisleno zabranjuje nasilnu asimilaciju i preduzimanje bilo kakvih mera koje bi prouzrokovale veštačko menjanje nacionalnog sastava stanovništva na područjima gde pripadnici nacionalnih manjina žive tradicionalno i u značajnom broju. Na taj način se u određenim lokalnim zajednicama, na kojima su nacionalne manjine zastupljene u većem broju, sprečava bilo kakva veštačka promena tog nacionalnog sastava, te nacionalne strukture. Odredbe kojima se garantuje posebnost nacionalnih zajednica i nacionalnih manjina su brojne i uglavnom se kreću u onim okvirima u kojima je to saglasno evropskim i demokratskim standardima, kad je reč o nastojanju da nacionalne manjine ne samo očuvaju, već i razvijaju svoj identitet, a s druge strane da se spreči bilo kakav vid njihove asimilacije u široj zajednici – kazao je Koštunica.

T. D.

U BUNJEVAČKOJ MATICI U OKVIRU PROGRAMA "VEČERI ČETVRTKOM" ORGANIZOVAN JE I RAZGOVOR O TEKSTU NOVOG USTAVA

UČVRŠĆENA PRAVA BUNJEVACA

Ono što za nas Bunjevce treba mnogo da znači je da smo u tekstu novog Ustava sa institucijom Nacionalnog saveta u mogućnosti da ostvarimo nadležnosti koje su nam bitne i najvažnije u oblasti obrazovanja, kulture, informisanja, službene upotrebe jezika i pisma – rekao je Nikola Babić, predsednik BNS.

Bunjevci su zakonom iz 2003. godine stekli osnov da imaju Nacionalni savet i još dosta toga, ali ukoliko se na referendumu građani izjasne za novi Ustav, to njihovo pravo biće pretočeno u ustavnu kategoriju, zbog čega oni ne kriju svoje zadovoljstvo.

- Jako je važno i to što se u novom Ustavu navodi da je jedan od najvažnijih segmenata pokrajinske vlasti briga o pravima nacionalnih manjina. To znači da ćemo mi mnogo lakše, bar se nadam, ostvarivati svoja prava, jer ćemo se u jednoj višenacionalnoj Vojvodini lakše sporazumeti jedni s drugima, da ta prava svi zajedno možemo lakše ostvarivati – naglasio je Mirko Bajić na diskusiji organizovanoj u Bunjevačkoj matici u okviru programa «Večeri četvrtkom».

Nikola Babić, predsednik Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne manjine, istakao je da su mnoga rešenja koja se nalaze u tekstu novog Ustava usaglašena sa opšte prihvaćenom pravnom regulativom Evrope.

- Nakon mnogih razgovora koje smo imali povodom teksta novog Ustava, naša je procena da je napravljen jedan ogroman napredak baš u oblasti ljudskih i manjinskih prava. Za nas je jako značajno da smo ovu našu instituciju Nacionalnog saveta iz zakonske regulative doneli u Ustav i najveći deo članova se odnosi na ljudska i manjinska prava. Mi možemo da kažemo da mi sada ovde nalazimo sebe i ono što za nas Bunjevce treba mnogo da znači je da smo sa institucijom Nacionalnog saveta u mogućnosti da ostvarimo nadležnosti koje su nam bitne i najvažnije u oblasti obrazovanja, kulture, informisanja, službene upotrebe jezika i pisma. To je osnovno što smo hteli - da dosadašnja prava učvrstimo, zagarantujemo, i da se ona nalaze u najvišem pravnom aktu ove države – rekao je Babić.

T. D.

KARIKA KOJA NEDOSTAJE

Karika koja nedostaje je bunjevački jezik u osnovnim školama, jer kako kaže Nikola Babić, nepostojanje obrazovanja i učenja svog jezika u osnovnoj školi je velika manjkavost svakog naroda, koja ga i odvodi u asimilaciju.

BUNJEVAČKI NACIONALNI SAVET POZVAO BUNJEVCE DA PODRŽE NOVI USTAV

GARANCIJA ZA SAMOBITNOST

Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine poziva sve Bunjevce i sve građane Srbije da izađu na referendum 28. i 29. oktobra i daju svoju podršku novom ustavu Republike Srbije.

Predloženi ustav, kaže se u saopštenju NSB, utvrđuje i garantuje ljudska i manjinska prava, slobodu i ravnopravnost svih građana i etničkih zajednica u Srbiji, a pripadnicima nacionalnih manjina jamče se i dodatna individualna i kolektivna prava. Radi ostvarivanja prava na samoupravu u kulturi, obrazovanju, informisanju i službenoj upotrebi jezika i pisma, pripadnici nacionalnih manjina biraju svoje nacionalne savete, a stečena prava, kako individualna tako i kolektivna, ne mogu se smanjivati, čime se Bunjevcima konačno garantuje nacionalna samobitnost i opstanak.

Predloženi ustav definiše Republiku Srbiju kao suverenu i stabilnu evropsku državu, koja garantuje sigurnost i prosperitet u smislu razvoja i demokratije - zaključuje se u saopštenju koje je potpisao Nikola Babić, predsednik NSB. *T.D.*

BUNJEVAČKA STRANKA

„ZA“ NOVI USTAV

Bunjevačka stranka poziva Bunjevce i sve ostale građane Subotice, bez obzira na nacionalnu i versku pripadnost da iskoriste svoje pravo i izađu na predstojeći referendum.

Naš stav je jasan.

Bunjevačka stranka se zalaže za potvrđivanje novog Ustava Republike Srbije.

Predsednik BS
Darko Babić

ODLUKOM SKUPŠTINE OPŠTINE PORED ZASTAVA DRUGIH NACIONALNIH ZAJEDNICA

"NEKA STOJI I NAŠA"

Na sednici Skupštine opštine Subotica, održanoj krajem septembra, poduža rasprava vodila se oko četvrte tačke dnevnog reda kada su odbornici raspravljali o poslovniku o radu SO Subotice. Ipak, usvojen je amandman na član 4. poslovnika u delu vezanom za isticanje zastava, tako da će ubuduće umesto „…čiji su jezici u službenoj upotrebi" u poslovniku da piše da su u Skupštini pored zastave Republike Srbije, APV i opštine Subotica istaknute i zastave nacionalnih zajednica "čiji su simboli usvojeni u skladu sa zakonom, a koji učestvuju u radu Saveta za nacionalne manjine". Tako će se, promenom definicije, među ostalim zastavama istaknutim u Skupštini za vreme zasedanja naći i bilo-plava bunjevačka zastava.

- Ispalo je da je najvažnija stvar u poslovniku tačka 4, zato što je poslovnik u suprotnosti sa Zakonom o lokalnoj samoupravi i ovaj do sada, a i ovaj sada. Zakon o lokalnoj samoupravi ne poznaje ovo što poslovnik govori u tački 4. Složio sam se sa amandmanom odbornika Marka Marjanušića koji je usvojen, kojim je umesto da to bude "čiji su jezici u službenoj upotrebi" uvede definicija "nacionalne zajednice čiji su simboli usvojeni u skladu sa zakonom, a koje učestvuju u radu Saveta za nacionalne manjine". Znači u skladu sa zakonom o lokalnoj samoupravi – kazao je Mirko Bajić, odbornik, čiji je amandman, gotovo istovetan Marjanušićevom odbijen.

Prema Zakonu o lokalnoj samoupravi, u službenim prostorijama lokalne samouprave ističu se samo državna i zastava lokalne sredine. Simboli nacionalnih manjina mogu da se upotrebljavaju za one nacionalne manjine koje imaju službeni jezik u upotrebi za vreme njihovih praznika, na zgradama i sl.

- To je samo za vreme praznika, ali stalno prisustvo simbola u službenim prostorijama po zakonu nije moguće, a kod nas je to po poslovniku bilo moguće, s tim što je takvom definicijom poslovnika kakva je bila, to pravo eliminisano bunjevačkoj nacionalnoj zajednici. Sve druge, Mađari i Hrvati su imali, a Bunjevci nisu, a njih je koliko i Hrvata u gradu. Zato što bunjevački jezik nije službeni jezik. Mi smo dali amandman, da ako već kršimo zakon i stavljamo simbole za vreme zasedanja skupštine, onda treba da stavimo svima, jer ako se stavi samo nekome, to znači da je ovaj drugi diskriminisan. To je akt nepoštovanja druge nacionalne manjine. Našli smo još i osnov u vojvođanskoj zastavi koja još nije formalno ni usvojena i ona može, a simbol Bunjevaca koji je usvojen po zakonu ne može, znači to je tako bilo do sada, pa je tako bilo i predloženo da bi se negiralo postojanje jedne nacionalne zajednice. Onda smo mi predložili amandman ne da se skinu sve kako bi zakon nalagao već da se stave sve, pa neka stoji i naša – istakao je Bajić.

T. D.

IN MEMORIAM

VELJKO ŽIVIĆ – ČKALJA (1944-2006)

Dana 30. avgusta u Tavankutu je preminuo i sahranjen Veljko Živić - Čkalja. Tu je služio vojsku, upoznao svoju suprugu Anku i zauvek ostao.

Rođen je 22. januara 1944. godine u Novom Slankamenu a diplomu mašin-bravara je stekao u Zemunu. Radni vek je odradio u "Peščari" u Skenderevu, "Medoproduktu" i "Jukomu" iz kog je zbog bolesti otišao u invalidsku penziju.

Veljko Živić je bio učesnik svih kulturnih zbivanja u Tavankutu i Subotici, najčešće kao jedan od inicijatora i osnivača. Radio je na negovanju prepoznatljive kulture, tradicije i običaja Bunjevaca. Deset godina je bio predsednik KUD-a "Matija Gubec" iz Tavankuta, bio je član uprave FK "Tavankut", član slamarske sekcije "LUSA" u Subotici, zatim osnivač Bunjevačko-šokačke stranke, Bunjevačkog kulturnog centra u Subotici i Tavankutu, kao i Bunjevačke matice. Pored toga se amaterski bavio sviranjem u tamburu u kulturno-umetničkim društvima, a kasnije i u muzičkim orkestrima. Bio je jedan od retkih koji su svoje slobodno vreme posvećivali radu u bunjevačkim institucijama, a posebno je voleo svoju tamburu.

Ovim se Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine oprašta od uzornog poštovaoca nas Bunjevaca.

Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine

GODIŠNJA SKUPŠTINA BUNJEVAČKE MATICE

IVAN BAŠIĆ PALKOVIĆ – PREDSEDNIK

Na vanrednoj sednici godišnje skupštine Bunjevačke matice u četvrtak, 19. oktobra 2006. godine, jednoglasno je potvrđena odluka glavnog odbora ove ustanove o imenovanju dosadašnjeg v.d. predsednika BM Ivana Bašić Palkovića za predsednika kao i imenovanje bivšeg predsednika BM Karla Blesića, zbog porodičnih problema sa zamrznutom funkcijom, za potpredsednika. Takođe je na ovoj sednici jednoglasno za sekretara BM izabran politikolog Zvonko Stantić.

Na skupštini je takođe doneta odluka i da se „Večeri četvrtkom" nakon poslednje u ovom oktobru mesecu, ubuduće održavaju kao „Večeri utorkom" zbog podudaranja termina sa sličnim aktivnostima kulturnih institucija drugih nacionalnih zajednica čime bi se omogućila bolja kulturna i prijateljska razmena poseta.

V. Vidaković

IZ PROŠLOSTI BUNJEVACA

BUNJEVCI U MAĐARSKOJ LITERATURI

III DEO

Piše: Nevenka Bašić Palković

Na mađarskom jeziku pojavilo se još nikoliko posebnih knjiga koje se bave Bunjevcima sa razni «tačaka gledišta» i u različite svrhe. U njima se raspravljaju pitanja bunjevačkog porekla, dolaska u ove krajeve, običaja, fizičkog izgleda, osobina i ponašanja, pitanja istorije, jezika i školstva, kao i ostvarivanja nacionalnih prava i verskih sloboda u različitim istorijskim periodima. Zaključci u njima zavise upravo od tog ko i kad ih je pisao i kakvog je društvenog ili političkog statusa ili porekla i sam bio. Prikazaću samo neke od njih da se vidi kako se «istorija» kadgod pisala, zavisno od aktuelnog političkog trenutka, a čudimo se što se i danas tako radi.

Prva od njih nosi i danas aktuelan naslov «Bunjevačko pitanje» - Bunyevác kérdes – a objavljena je u Subotici, 1896. godine na mađarskom jeziku, sa oznakom X.Y. za anonimnog autora. Puni naslov ove knjižice od dvadesetak strana u prevodu glasi: Bunjevačko pitanje i sprovođenje XXXVIII i XLIV člana Zakona iz 1868. godine, koji se ticao prava različitih narodnosti u okviru Austrougarske monarhije, pa nam je odmah jasno zašto je autor, jedan od uglednih Bunjevaca, želio da ostane anoniman. Bojao se za svoju ličnu i profesionalnu budućnost i opstanak u «domovini» koja mu očigledno nije garantovala prava zacrtana u tom «narodnosnom zakonu» donetom još 1868. godine. Autori «Bibliografije Mije Mandića» (Sentđerđi, Bašić, Bažant) izdate u Subotici 1987. godine, smatraju da je upravo subotički učitelj, Mijo Mandić, koji se u to vreme najviše bavio tim pitanjem, autor ove knjige. Ima i drugačiji mišljenja da je anonimni autor u stvari pop Pajo Kujundžić, koji već onda počinje borbu za bunjevačke škule i protivi se nepoštovanju tih članova zakona koji su se odnosili na prava narodnosti na osnovno obrazovanje na maternjem jeziku (M. Evetović, T. Koloži). Poznati istraživači bunjevačke prošlosti, novinar Joso Šokčić i književnik Milivoje V. Knežević, smatrali su takođe da je autor knjige o bunjevačkom pitanju bio Mijo Mandić, u to vrime ugledni subotički učitelj i «skriveni» urednik značajnog bunjevačkog lista «Neven» (1884-1914).

Na samom početku brošure, autor navodi da mu nije cilj «uznemiravanje» nego baš nasuprot, uzajamno razumivanje i mir među narodima i narodnostima koje žive u Mađarskoj. Ta je zajednička domovina oduvik bila «višejezična» i taka će i ostati, po mišljenju autora, ali je onda njen najvažniji zadatak da pravedno reši narodnosno pitanje, zagarantovano Zakonom iz 1868. koje se odnosi na obrazovanje na maternjem jeziku do najvišeg nivoa. Autor se dalje žali da mnogi ne poznaju dovoljno Bunjevce, niti priznaju da postoji tzv. «bunjevačko pitanje» i savetuju da je bolje učiti francuski, engleski, turski, kineski ili ciganski, pre nego jezik Južnih Slovena. Cilj objavljivanja brošure je u pojašnjenju bunjevačkog pitanja, njihovih prava od dolaska u ove krajeve, gdi su uvik pripadali južnoslovenskim narodima kao i Srbi, Hrvati, Šokci, Dalmati, Iliri i Bošnjaci, s kojima imaju zajednički jezik, narodnu i umetničku književnost, porodične običaje i muziku.

U drugom dilu brošure detaljno se navode bunjevačka naselja u Mađarskoj i broj stanovnika u njima (50.000 Bunjevaca u Subotici – najvećoj bunjevačkoj varoši 1896. godine), kao i crkve u kojima se mise drže na bunjevačkom ili bunjevačko-mađarskom jeziku, zavisno od stanovnika. Navodi se da su Bunjevci ranije imali više prava na obrazovanje, nego nakon donošenja novog Zakona iz 1879. kada se sve više nameće mađarski jezik, te Bunjevci nemaju ni svoje bukvare, gramatike, ni osnovno obrazovanje. Takvo stanje protivno je svim pedagoškim, ljudskim i Božjim zakonima i odnosi se i na ostale ugnjetane narodnosti u Mađarskoj, o čemu piše i Lajoš Močari u Budimpešti, u svojoj knjigi iz 1886. godine «O narodnosnom pitanju». Nedostatak knjiga i obrazovanja među Bunjevcima navodi i Ištvan Ronai već 1866. godine u listu Nedeljne novosti (Vasárnapi Ujság, 46, 47, 48 br.) i smatra da je takav odnos države prema Bunjevcima nedopustiv.

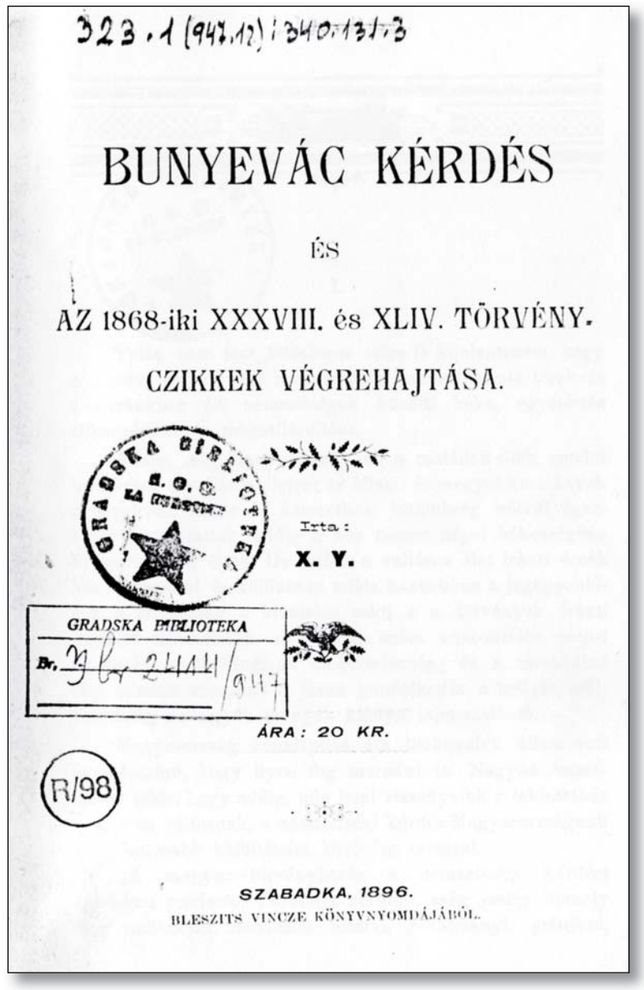
U brošuri se dalje ređaju bunjevački pisci, listovi i kalendari iz tog vrimena i riči Boze Šarčevića iz pridgovora njegovog Mađarsko-bunjevačkog ričnika koji se pojavio u Subotici 1894. godine, u kome se on zalaže za očuvanje maternjeg jezika kao najvažnijeg cilja! Dalje se citiraju i dilovi iz knjiga Laze Mamužića i Nandora Horanskog i rasprava se završava sa nadom da će se «ovo civilizacijsko bunjevačko pitanje rešiti na civilizovan način» i na obostrani interes, tj. da će Bunjevci u Mađarskoj moći pored mađarskog da uče i bunjevački jezik u osnovnoj školi.

Ova knjižica je izazvala buru negodovanja u ondašnjoj mađarskoj štampi i niz polemika o «panslavizmu» koji preti miru u Mađarskoj državi, a samo poneki razuman glas mađarskih političara i poslanika (L. Močarija, Oskara Jasija) delovao je više kao vapaj i opomena Bunjevcima da se više sami aktiviraju po pitanju prosvite. Pop Pajo Kujundžić predlaže Školskom odboru u Subotici da se bunjevački jezik uvede kao nastavni jezik u bunjevačke škole, a zatim pokreće ideju «Bunjevačke školske zadruge», udruženja za bunjevačku školu koju će Bunjevci sami finansirati, a oko njega se okupljaju ostali intelektualci, omladina i imućniji Bunjevci i Srbi, koji su voljni da im pomognu. I pored svega, bunjevački jezik je bio protiran iz bunjevačkih škula sve do sloma Monarhije.

Druga interesantna knjiga o Bunjevcima (Bunyevácok) štampana je u međuratnom periodu u Budimpešti, u izdanju samog autora dr Jenea Mezneriča, 1938. godine uz potporu Mađarskog narodnog saveza.

Knjiga od 40-tak stranica nosi podnaslov – studija – i pretenduje da da novo tumačenje svega što se o Bunjevcima dotle znalo, a nastala je prema ričima autora u Pridgovoru – tako što je njegova prithodna brošura o Bunjevcima izazvala veliko zanimanje javnosti.

Knjiga ima za cilj, kaže dalje autor «da pomogne mađarske napore za reviziju Trijanonskog ugovora po pitanju nepravedno oduzete Bačke» i da pokaže da su Bunjevci koji u njoj žive uvik bili odani mađarskoj naciji i državi. A upravo je zbog naglašavanja slovenskog porekla Bunjevaca i njihove brojnosti u velikoj bunjevačkoj metropoli Subotici, Somboru i Bajmoku, granica nove južnoslovenske države tako određena i Bačka nepravedno oduzeta od Mađarske, ističe dr Meznerič. Za Bunjevce mnogi kažu da su južnoslovenskog porekla i da su im Srbi i Hrvati braća, a da im je jezik skoro isti. Međutim, zaboravljaju se čuvene riči Ištvana Ivanjija, pisca Istorije Subotice, da su Bunjevci uvik bili «dobri mađarski državljani, građani koji osim sličnog jezika ne osićaju nikaku naročitu bliskost sa Srbima.» Pisac studije zatim detaljno dokazuje da Bunjevci ustvari nisu Sloveni, da su poreklom iz Bosne i Dalmacije, ali da se to stanovništvo tamo doselilo iz južnih krajeva Italije i Sicilije i da je normanskog porekla (odnosno germanskog!). Autor dalje piše da se Bunjevci i po izgledu i visini jako razlikuju od Srba i Hrvata, a i u običajima i u nošnji nemaju baš mnogo sličnosti.Sebe nazivaju Dalmatima, a bunjevačko ime je prostije i često služi za podsmevanje i omalovažavanje. Vira im je katolička, tako su je doneli iz stare postojbine, a i to se slaže sa normanskim korenima, jer su ovi u X-XII viku najviše podržavali rimskog papu. Dalje slidi detaljan opis bunjevačke nošnje i običaja, ali opet tako da se dokazuje neslovensko poreklo Bunjevaca uz pomoć citata iz više evropskih enciklopedija i ričnika. Autor se dalje pravda da nije mogao navesti pisane izvore o Bunjevcima jer se oni sada čuvaju na teritoriji Jugoslavije, pa su mu nedostupni, te je morao sam logički zaključivati i povezivati činjenice. Nije čudo da za ovo izdanje odgovara sam autor, a ona se završava izrazima zahvalnosti Mađarskom narodnom savezu na potpori.

323.1(942.12)"1340/1731"3

BUNYEVÁC KÉRDÉS

ÉS

AZ 1868-iki XXXVIII. és XLIV. TÖRVÉNY-

CZIKKEK VÉGREHAJTÁSA.

GRADSKA BIBLIOTEKA S. O. S. U SUBOTICI

Irta:

X. Y.

GRADSKA BIBLIOTEKA

Br. Ng br 24141/947

ÁRA: 20 KR.

R/98

SZABADKA, 1896.

BLESZITS VINCZE KÖNYVNYOMDÁJÁBÓL.

Treću knjigu koju prikazujemo na mađarskom jeziku napisao je 1947. franjevac Bernardin A. Unji (1897-1951), a na srpski jezik privedena je pod naslovom: «Istorija Šokaca, Bunjevaca i bosanskih franjevaca» 2001. godine. Knjiga je izašla u izdanju Bunjevačke matice i Birografike u Subotici.

Pater B. Unji rođen je u Baču, te je dobro znao i naš jezik što mu je omogućilo da dokumente istražuje na licu mista po samostanima i arhivima kako u Mađarskoj, tako i u Jugoslaviji.

Autor se u ovoj ozbiljnoj knjigi na priko 120 strana bavi posebno Bunjevcima i Šokcima, njihovim poreklom, imenom, pradomovinom, nastanjivanjem u ove krajeve, statistikom, franjevcima i njihovom brigom za Bunjevce i Šokce, narodnom samosvišću i religioznošću Šokaca i Bunjevaca. Autora je zanimala tragična sudbina Bunjevaca i Šokaca kroz istoriju i život ove nacionalne manjine u Mađarskoj, u koju su se doselili prije više vikova, bižeći od Turaka. On tvrdi da Bunjevci i Šokci «nisu potomci Slovena, koji ovde žive bez prekida, nego su se naselili i tu sačuvali svoju muzikalnu prirodu, hrabrost i otvorenost, gostoprimstvo, ali i opreznost Slovena, pokorno držanje i strpljenje, koje se u njima formiralo u vreme turske vladavine.»

U XII poglavlju knjige navode se sledeći statistički podaci: «Po popisu stanovnika u Mađarskoj 1910. g. u Subotici je bilo 33.208 Bunjevaca, a 3514 Srba, dok je u Somboru bilo 6.093 Bunjevaca i 11.881 Srba...U Bačkoj i Baranji 1910. godine bilo je ukupno 70.000 Bunjevaca i Šokaca. Popis stanovnika u Jugoslaviji 1920. godine, stanovništvo zajednički beleži u rubrici «Hrvati-Srbi», samo u slučaju dva najveća bunjevačka grada navodi posebno Srbe i posebno Bunjevce. Tako da je Srba u Somboru bilo 13.529, a 8.600 Bunjevaca, dok je u Subotici bilo 54.000 Bunjevaca i 6.746 Srba.»

Pošto je ova knjiga, za razliku od drugih, prevedena na srpski jezik i može se naći u subotičkim knjižarama i bibliotekama, priporučujemo je pažnji naši čitalaca.

AMBROZIJE BOZA ŠARČEVIĆ (1820-1899)

II dio

Ambrozije Šarčević je jedan od prvi bunjevački književnika i nacionalni radnika, tj. pokretača bunjevačkog priporoda 70-tih godina XIX vika, zajedno sa biskupom Ivanom Antunovićom, s kojim je sarađivao na osnivanju prvi bunjevački institucija, novina i kalendara. Rodio se 30. marta 1820. godine u Subotici, od oca Tome i majke Jage, roď. Jurić, a umro je 29. novembra 1899. i saranjen je na Senćanskom groblju u Subotici.

Osnovnu škulu i gimnaziju završio je u rodnom mistu, a Filozofski fakultet u Budimpešti 1838. godine. Pravo je učio u Velikom Varadinu i Pečuju pa je već 1842. postao advokat. Od te godine radi kao brzopisac (stenograf) na Erdeljskom saboru, a zatim u Požunu. Znao je pet jezika i bio je vrlo cinjen ko brzopisac, što je u ono vrime bilo prava ritkost.

Tokom 1845. godine postao je Šarčević županijski pododvitnik kod izbora i kao takav bio je prvi varmeđski zvaničnik koji nije bio plemić. U periodu od 1850-1854. bio je aljmaški kotarski sudija, u isto vrime kad je Ivan Antunović bio aljmaški župnik, al onda se još nisu poznavali – puno kasnije počeli su se dopisivati i to na mađarskom jeziku dok se nisu bolje upoznali.

Boza Šarčević je bio oženjen Anom Vojnić (1826-1887) i sa njom je imao tri ćerke: Jelisavetu, Betu i Mariju. U Suboticu se vraća 1860. godine i postaje pododvitnik, a kasnije i varoški arhivar jer mu je sluh sve više slabio te se nije primao važniji dužnosti. Morao se ranije povući iz zvanični poslova u penziju, verovatno zbog svoji načela i rada na buđenju nacionalne svisti kod Bunjevaca, kako tvrdi Blaško Vojnić Hajduk u svojoj detaljnoj studiji o A. Šarčeviću u časopisu Rukovet br. 1-2/1970.

Sličnu opasku o razlozima Bozinog povlačenja iz varoškog zvaničništva iznosi i njegov saradnik i dobar poznavalac njegovog rada, učitelj Mijo Mandić u kalendaru Subotička Danica za 1896. godinu (str. 25-27). Mandić ga veoma ceni i naziva ga «ujac Boza» zbog onog što je uradio za Bunjevce i što je živo nastojao da se bunjevački jezik uvede u škule i u zvanija, na temelju Zakona o narodnostima iz 1868. godine. Mijo Mandić i sam vrsni delatnik na polju bunjevačke prosvite, više puta je pisao o stvaralaštvu i radu Boze Šarčevića: u svom listu «Neven» za 1900, 1913. i 1920, kao i u Bunjevačkim novinama za 1940. u broju 5.

Boza Šarčević se 1853. godine susreo sa Ilijom Garašaninom, pridsidnikom vlade Kneževine Srbije, što ga je podstaklo da pravi planove za opsežan nacionalni rad. Prvo se okrenio od svoje prošlosti u kojoj je služio ko pridstavnik režima, vratio se u rodni grad i postao pravi narodni tribun, tvrdi Blaško Vojnić H. u pomenutoj biobibliografiji A. Šarčevića. Oko Boze su se okupili mnogi borci za buđenje nacionalne svisti među Bunjevcima, naročito posli Austro-ugarske nagodbe kada je mađarski jezik uveden kao zvanični u sve javne urede i škule. On sam, obilazio je lično mnoge domove, dilio je svoje letke, plakate i knjige na čitanje i savetovo se sa starešinama porodica. Sa Milošem Popovićem, srpskim književnikom i urednikom «Vidovdana», sastao se 1865. godine kada je on došao u Suboticu radi dogovora i prevoda njegove knjige: «Nacionalno pitanje u Mađarskoj sa srpskog stanovišta» na mađarski jezik. Knjiga se pojavila iste godine u štampariji Karla Bitermana, sa motom: «Svi za jednoga i jedan za sve». Boza Šarčević se u pridgovoru ove knjige odriče «panslavizma» i proriče jugoslovenstvo (a južni Sloveni su mu Srbi, Bugari, Hrvati i Slovenci). On prevodom Popovićevih članaka dokazuje da su mađarski i srpski interesi istovetni i da Srbi nisu opasni za Mađare, a onda ni Bunjevci za koje traži malo slobode, jednakosti i bratstva!

Prvi Bunjevački kalendar pojavio se za 1868. i 1869. godinu opet zaslugom Boze Šarčevića i Đorđa Popovića, a u njemu su štampane prve bunjevačke pisme, opis Subotice i Sombora, spisak časnika Subotice, Sombora, Baje i cile varmeđe Bačke, kao i saveti za ratare, baštovane i gazdarice - to su bile prve knjige naminjene najširim slojevima naroda i njegovom prosvićivanju, jer druge nije imao. Boza Šarčević je zajedno sa Boškom Vujićem, srpskim veleposednikom, a bunjevačkim dobrotvorom, među pokretačima i drugog, Bunjevačkog i šokačkog kalendara 1870. i 1871. u kome je štampan tako značajan Poziv Pričestnoga i Visokorodnoga Gospodina Ivana Antunovicha kanonika kalačkoga, kojim poziva Bunjevce, Šokce i Bošnjake na utemelenje jednih pučkih Novinah. U tim prvim bunjevačkim novinama sarađivao je i Boza, a u kalendaru je donosio književne visti, pored narodni pisama, pripovitki i društveni pitanja. Ni jedna najranija bunjevačka akcija, dakle, nije prošla bez B. Šarčevića i otuda je njegov značaj za Bunjevce neosporan!

«Narod poučavati, puk prosvitljavati, nauku i znanje u nižim razredima puka rasprostirati, jedno je od najpričih, najvećih potribah u našoj miloj i lipoj domovini; dilati i raditi u ovome pravcu najveća je domoljubna dužnost i najplemenitiji zadatak... Nauka je obća imovina ciloga čovičanstva, a ne samo pojedinih naroda i od kolina na kolino prilazeće nasliđe» poručuje Boza u pridgovoru svoje knjige «Zbirka mudrih i poučnih izrekah» koje je skupio i uredio na korist bunjevačkog puka i izdao 1869. g. u Subotici. Blaško Vojnić H. tvrdi da se A. Šarčević još kao mladić bavio književnim radom u prvom književnom udruženju u Subotici i da je u njihovom Godišnjaku objavio svoje radove, ali za to još nemamo tačne podatke.

Nevenka Bašić Palković,
(Predavanje održano u Matici bunjevačkoj, 14. septembra 2006)
(nastaviće se)

O BISKUPU IVANU ANTUNOVIĆU NA TRIBINI „VEČERI ČETVRTKOM“

SAN O ZAJEDNIČKOJ DRŽAVI

Na tribini o biskupu Ivanu Antunoviću, koja je u okviru “Večeri četvrtkom” održana u Bunjevačkoj matici u septembru, govorio je Ivan Sedlak.

Ivan Antunović je rođen 1815. godine u Kumbaji kao potomak Stjepana Antunovića koji je 1698. godine dobio plemstvo od cara Leopolda. Umro je 1888. godine, grob mu se nalazi na teritoriji današnje Mađarske, ali se ne zna gde je tačno sahranjen. Antunović je završio bogosloviju, a prvo je bio kapelan u Čantaviru. Kako je autor ove tribine rekao, Antunović je pomagao u opismenjavanju, podsticao je mlade da uče jer je bio svestan da je narod u sirotinji i bedi, a ono malo obrazovanih je napustilo svoj narod pomađarivši se, tako da od njih i nije bilo neke koristi. Savetovao je ljude kako treba voditi domaćinstvo, školovati decu ... Većinu dece je pomagao u školovanju, a znao je imati i po 60 njih dnevno na kazanu.

Ivan Antunović je osnovao “Bunjevačko-šokačke novine”, ali je imao dosta problema u okupljanju saradnika, pa je na kraju najviše pisao sam. Mađarske vlasti nisu bile oduševljene novinama jer su znale šta one znače u podizanju svesti Bunjevaca, pa su one ugašene. Međutim, Antunović je kasnije osnovao časopis “Bunjevačka vila”, a čitaocima je rekao da ovim želi da se sačuva bunjevački jezik i da se podstakne napredak. Zbog bolesti je napustio rad na ovom časopisu, a još neko vreme ga je radio njegov saradnik Blaž Modrošić.

Ivan Antunović je objavio sedam knjiga koje još uvek nisu dovoljno proučene, ali je sasvim izvesno da je njima dao ogroman doprinos stvaranju južnoslovenske zajednice suprotstavljajući se tako mađarizaciji i germanizaciji Bunjevaca, ali i svog slovenskog življa u ovom regionu. Jedan smo narod, rekao je, i jedino ćemo zajednički izaći ispod Austrougarske i stvoriti svoju državu. Celog života je imao veliki san o jednoj državi u kojoj bi živeo južnoslovenski narod.

Nakon izlaganja Ivana Sedlaka posetioci su, između ostalog, pokrenuli pitanje groba Ivana Antunovića. Još uvek se ne zna gde je on sahranjen. Ali, ima nekih naznaka gde bi se mogao tražiti. Tu je dogovoreno da treba povesti akciju kako bi se to izvelo do kraja, i uz pomoć mađarskih vlasti i pojedinaca koji nešto više znaju o tome. Jer, jedan ovakav velikan bunjevačkog roda to i zaslužuje.

V. M.

O MIJI MANDIĆU NA TRIBINI O VELIKANIMA BUNJEVAČKOG RODA

MANDIĆ NASTAVIO ANTUNOVIĆEVO DELO

Ko je bio Mijo Mandić? Odgovor na ovo pitanje dala je još jedna tribina u seriji „Večeri četvrtkom“ održana tokom septembra u Bunjevačkoj matici. O njemu je govorio njegov unuk istog imena i prezimena, Mijo Mandić.

Kako su posetioci mogli da čuju na tribini, Mijo Mandić, koji se rodio 1857. godine u Kaćmaru a umro 1945. u Subotici, nastavio je rad i ideju Ivana Antunovića. Kao ugledna crkvena ličnost on je još za života spremao bunjevački podmladak, školujući o svom trošku darovitije mladiće, od kojih je kasnije bunjevačka prosveta i književnost dobila nekoliko značajnih boraca za svoj maternji jezik i težnju da se on uvede u osnovne škole. On će nastaviti rad Ivana Antunovića koji im je uzor i duhovni vođa.

Kao učitelj napisao je nekoliko udžbenika za decu koja su učila na bunjevačkom jeziku a koji su pomogli da se očuva nastava na ovom jeziku. On je i autor „Bunjevačkog ričnika“ sa oko 10.000 reči za koji je štampao poziv na pretplatu, ali se ne zna šta se dogodilo sa tim rukopisom koji nije objavljen. Pripremljen je u dva dela, bunjevačko-mađarski i mađarsko bunjevački rečnik. Mandić je bio osnivač i pokretač lista „Neven“ 1884. godine, koji nije izneverio očekivanja svojih čitalaca. Bio je dugog veka, da bi pri kraju postao nedeljnik, pa i dnevnik. Izlazio je do 1940. godine.

Mandić je u Subotici jedno vreme bio učitelj takozvane „Golubove škule“ a nastavu je izvodio na bunjevačkom jeziku. U penziju je otišao 1923. godine, i kao penzioner postavljen je za upravitelja Gradske biblioteke i Muzeja gde je ostao do 1932. godine. Za svoj rad je dobio više priznanja, a 1933. godine je proglašen počasnim građaninom grada Subotice.

Nakon upoznavanja posetilaca sa životom i delom Mije Mandića, za reč se javio Ljudevit Vujković Lamić sa interesantnom temom koja je samo indirektno bila vezana za Mandića. Reč je o prodaji „Subotica-filma“ i zgrade u kojoj se ovo javno preduzeće nalazi. Vujković Lamić je podsetio na činjenicu da je početkom 20. veka, tačnije 1927. godine tu smeštena Bunjevačka prosvetna matica, a 1933. godine je kupio biskup Lajčo Budanović koja onda postaje Subotička matica. On podseća nadležne da ovu priliku ne treba propustiti da se od države ne zatraži nazad ova zgrada koja je zapravo ostavljena kao zadužbina Lajče Budanovića, kao i još nekoliko objekata i zemlja, o čemu svedoči njegov testament.

V. M.

HAJINI SLEDBENICI PRATILI ZVONKA BOGDANA

Povodom 1. oktobra, međunarodnog Dana stari, u Subotici se početkom oktobra održavaju priredbe pod nazivom „Sunčana jesen života“. Prva ovogodišnja priredba bila je 2. oktobra u sali HKC „Bunjevačko kolo“. Program je bio raznovrstan, al najveću pažnju publike privuklo je učešće Zvonka Bogdana koji je otpivo, ko i uvik profesionalno, nikoliko pisama iz svog poznatog repertoara. Muzička pratnja je bio tamburaški ansambl „Sledbenici Tumbas Pere – Haje“.

- Za nas je to bila zdravo velika čast i izazov koji se ne pruža svakom. Nije bilo treme, nego samo momentalno malo iznenađenje. Upoznali smo se, a on nas je pito šta znamo svirat. Odgovorio sam da znamo dosta pisama iz njegovog repertoara i mislim da smo dobro odradili. To je dokaz da za pravo uživanje triba nastupat tamo di zovu, jel se uvik štogod lipo desi – kaže Tomislav Halasević, vođa ansambla.

M. Horvat

NA FESTIVALU BUNJEVAČKI PISAMA NAJBOLJI TEKST ANE POPOV

„BADNJE VEČE“

Na VI festivalu bunjevački pisama, od petnajst izvedeni pisama, žiri je za najbolji, još neobjavljivan tekst, proglasio „Badnje veče na Đurđinu“ Ane Popov, članice Književnog odbora Bunjevačke matice. Muziku je komponovo dr Josip Stantić, a otpivale su je Tamara Babić i Svetlana Milodanović.

Ana Popov, koja iza sebe ima štampanu zbirku dičije poezije i spremljenu zbirku ljubavne poezije „Plameni praporci“, kaže da je srićna što joj je pisma proglašena za najbolji tekst, i dodaje da nema takmičarskog duha i da pisme ne šalje na konkurse.

- Dr Josip Stantić prijavio je pismu za Festival, što mi je drago. Od sad ću pisat više na bunjevačkom, do sad imam svega desetak pisama na ikavici – izjavila je Ana Popov ne krijuć zadovoljstvo zbog priznanja i osvojene nagrade.

Marija Horvat

SUBOTICA IZ JEDNOG DRUKČIJEG UGLA

Moždar će ovi tekstovi podstaknit naše bunjevačke institucije da se zvanično zafale Marku Bačliji za njegovu pridanost Subotici i svojem narodu - Bunjevcima.

U prošlom broju upoznali smo Vas sa gospodinom Markom Bačlijom, gradonačelnikom Subotice od 1944 - 1948. godine. Otkrio nam je kako se gradila i obnavljala naša Varoš. Ovaj put ispripovido je kako se savitovo sa bivšim gradonačelnicima o ovom važnom i zdravo odgovornom pozivu. Proveo nas je kroz vrime i upozno s ličnostima koje su ostavile trajni trag na našu Varoš, kaku je možda niste imali prilike upoznat.

Priplitala su se trvljalja, čeljad, politika, a naš Bačlija je u svemu tom stojo jednako pravično i kuražno.

Za Varošku kuću 12 godina šparanja

- Prvog sam positio dr Biro Karolja, kojeg su Subotičani tri put zaredom izabrali za gradonačelnika i skoro isti sastav njegovog senata. Za ta tri mandata on je napravio najlipšu građevinu u Subotici – Varošku kuću. Jedva sam ga našo na Majuru, već je bio stari i zdravo je slabo čuo, a njegova žena još slabije pa je s pištaljkom dozvo. Kad sam kazo ko sam i zašto sam došo, lipo su me ugostili. Pito sam ga za ideje koje je imo kad je došo na čelo Varoši.

Kazo mi je kako čim je došo oma je imo veliku želju sagradit novu Varošku kuću, koja ne bi služila samo za obavljanje administrativni poslova, već bi bila i ukras grada. Zato se odlučio za projekat kuće koja je bila u stilu secesije.

- Posli ovog divana i ja sam se krenijo istim putom šparanja novaca, koje sam ulago u obnavljanje oštećeni kuća od bombardovanja, al i za nove objekte, o kojima sam divanijo prošli put. U to vrime već su mnogi gradonačelnici kupovali kola za službeni prevoz, a ja sam i dalje jašio konja, el ako sam išo u kakugod zvaničniju positu sijo bi u fijaker.

Pop Blaško Rajić dva put gradonačelnik Subotice

- Pop Blaška Rajića znao sam još od ditinjstva s veronauka, bio je zdravo komunikativan i veso čovik, on me je i vinčo 1940. godine. Pop Blaško, kako smo ga svi zvali, bio je gradonačelnik Subotice dvared po nikoliko miseci u prilaznim periodima, prvi put 1918. i drugi 1944. godine. Zato mi je i divan s njim pomogo. Dobio sam zadatak da ga obavistim da je pozvan da budne član proširenog savita AVNOJ-a. Nisam ga našo u plebaniji, već me njegov sestrić odveo u vinograd, di je pop Blaško često radio. Ode i u ovom poslipodnevnom divanu upozno sam pravog pop Blaška Rajića. Dugo smo sidili isprid njegove kolibice za astalom, pili vino i divanili.

- Ni njegova pripovitka o staranju o Varoši nije drukčija nego kod Biro Karolja. Isto je bilo opšte šparanje novaca, jel su fondovi posli obadva teška i dugačka rata bili prazni. Zapušteni bunari, ulice, sve je to tribalo opet opravit

Dogovor, apsolutno šparanje

- Divanio mi, kako su se već na prvim sastancima senata dogovorili da će uvest apsolutno šparanje novaca iz budžeta i svi raspoloživi fondova. Te novce ostavljali su četri godine ustranu, za novi mandat, brez obzira ko budne bio izabran. Imo je sriće, pa je opet narod njega izabro, a od ostavljeni novaca počela je gradnja Varoške kuće. I sledeća dva mandata mu je svit dao svoje povirenje, a on je i dalje sprovodijo svoju politiku šparanja novaca, kako bi i dalje nastavio s pravljenjom, i za ta tri mandata skoro je stignio do kraja izgradit kuću.

da radi, a to se moglo samo ako se zdravo pazi na svaki dinar.

Tvrd je madžarski kundak, al je još tvrđa Blaškova glava

- Kad sam kazo pop Blašku zašto sam došo, on me gleda, pa kaže:“Pozdravi ti Titu, zafalimu se šta me se sitijo, al to Blaško ne mož primit!“ Probo sam ga nagovarat, objašnjavat važnost tog, al ništa nije uspilo, jel je on osto pri svojem.

Onda mi je ispripovido kako su ga već drugog dana od početka II svitskog rata uhapsili i odveli u drugu kasarnu na Palićkom putu.

- Ode su me tukli i rukama i nogama i kundacima. A ja kad dođem natrag u sobu kod ostali zatvorenika uvik sam divanio, tvrd je madžarski kundak al je još tvrđa Blaškova glava, izdržaće on to! Nisam popuštio, al je moje zdravlje popuštilo. I više nisam kadar dugo sastančit jel me zdravo muči prostata – objasnio mi je pop Blaško.

- I, nažalost nisam ga uspio nagovorit da se priključi AVNOJ-u, mada je kod njega još dolazio posli i Moša Pijade, Rodoljub Čolaković i drugi važni političari, a par puti sam i ja s njima bio. Izdivanio mi je i to kako je dok je bio u internaciji, zatražio od pridsidnika madžarske Vlade da ga pušti držat mise svudan di ima Bunjevaca, al da je misto tog išo i u matičnim uredima bilužio imena Bunjevaca i Srba. Sve je te podatke on posli i dao političarima, i uporno tvrdio kako zna di triba povuć granicu i di još u Mađarskoj ima Srba i Bunjevaca.

Doček regenta Aleksandra Karađorđevića

- Pito sam ga i jel imo kaki zanimljivi događaja iz tog perioda dok je bio gradonačelnik. I tu mi počne pripovidat kako je primijo 1918. godine regenta (budućeg kralja) Aleksandra Karađorđevića.

„Imo sam velike muke u skupštini sa opozicijom. Kad je 1918. godine konačno svršio rat i propala Austrougarska, naši bogataši koji su bili na toj strani zdravo su se poplašili šta ji čeka. Uspili su ugurat u skupštinu Milodanovića, koji je bio zet od jednog bogataša i on njim je prinosio sve šta smo se mi dogovarali. Kad su čuli da njim se ne piše ništa dobro, oni se ovako dogovore. Da svaki od nji, koji ima mladu ćer i neudatu da je dovede. Izabrali su od nji tri najlipše, pošalju ji u Beograd di njim je bio zadatak da kako znadu i umidu postanu dvorske dame. Onda na balu da dođu do kralja, jel regenta i dovedu ga što je prija moguće u Suboticu, da on vidi šta se njima ode sprema. Jedna od nji je i uspila uvuć se u to visoko društvo i dogovri se s regentom Aleksandrom da positi Suboticu. Nisam regenta čeko na stanici, već sam poslo službeni fijaker rad njeg, a ja sam ga čeko na vrati od Varoške kuće. Kad jeto ti, juri šestopreg bili lipicanera u velikoj žutoj kočiji, a za njom iđe moj prazan fijaker. Odvedem regenta u moju kancelariju pa se stanemo divanit.

Bačlija slikan oko 1950. godine.

- Imate li kakvih problema u gradu? – pita me regent.

- Ima, kako ne bi bilo - kažem mu ja - posli rata sve nam je zapušteno, sve triba opet opravljat.

- Odakle vam srestva za obnavljanje?

- Od salašara.

- Salašara? A šta su to salašari? – pita regent.

Onda mu ja objasnim da je dok je vozom u Suboticu dolazijo cigurno nuz put od Bačke Topole pa vamo prema varoši vidijo kuće rasute po njivama i da su to salaši. A čeljad koja na njima radi su salašari. Svi oni imaje kuće i u varoši odkaleg njim dica u škule iđu, a na nji u varoši paze stara čeljad koja više za rad po njivama nisu.

- Od nji se Varoš izdržava. Jel oni sa salaša donose šta će ovi isti i piti. Često i pileža donesu, onako svezani noga, pa nek se nađe, ako zatriba štogod skuvat.

Pitam ja regenta kako mu se čini Subotica, ovo malo što je uspijo iz fijakera vidit.

- Obišao sam nekoliko oslobođenih gradova, ali nigde na takav tajac nisam naišao. Korzo je bio pun sveta, ali niko nije povikao ni „Živeo“, niti je bilo aplauza kao u drugim gradovima.

Kako je regent došo u nedilju, posli velike mise korzo je bio pun mladog svita u nošnjama. Svi su u čudu gledali onaj šestopreg, pa još bili konja, al ko što je i sam kazo, niko ni riči nije izustio.

- Vidite, onaj pilež što sam vam spominjo, što ga salašari donesu svezani noga, i kad ji odvežu oni i dalje na zemlji leže, misto da se rastrču na sve strane po avliji. A jel znate zašto?

- Ne, kaže regent.

- Pa zato što nisu još svesni da su slobodni! A tako i naš svit po Varoši još uvik nije svestan da je slobodan! – objasni pop Blaško.“

Diplomatija dvorske dame

- Sutradan brez znanja pop Blaška, oni bogataši opravili su konjičke trke na koje su pozvali regenta Aleksandra. Tako su namistili da je sva prva mista osvojio Lelbah, koji je imo ergelu. Kad je već osvojio sve pehare, tijo ga je i regent upoznat, da mu čestita na uspihu. Na to mu Lelbah kaže: „Nažalost, to su moje poslednje trke!“ Čudi se regent, kako su poslidnje, pa mu Lelbah „objasni“ kako je predviđeno da mu se od 1.000 jutara koliko ima zemlje, posli reforme ostavi samo 500 jutara, a od tog se ne mož ergela izdržavat.„O, pa da se to urediti!“, kaže regent. I stvarno, samo je Lelbahu ostavljeno 1.000 jutara zemlje. Tako da ona dvorska dama ipak nije zabadavad išla u Beograd.

Stari lopovi prid novim kraljom

- Posli jedno nedilju dana od ovog divana sa pop Blaškom, ja u kancelariji, sekretarica mi kaže da me traži jedan zdravo čudan čovik. Kaže, sav poderan i masan, s dugačkom i neurednom bradom, al obavezno oće samnom divanit. Primio sam ga a on mi kaže da je Mladen Karanović iz Baje, al već dugo u Subotici živi. Ispripovida mi i kako je sa pop Blaškom Rajićem i Markom Protićem, pravoslavnim popom osnovo Subotičke novine.

„Bio sam ja nekad bogat čovek sa 120 jutara zemlje. Al su me novine upropastile. Počnemo mi pisati, pa onda prvo lepo o vlasti, a onda u dva broja zaredom samo po njima udarimo. Onda oni pošalju novčanu kaznu, a pošto sam ja bio glavni i odgovorni urednik, morao sam platiti, inače se ide u zatvor. I tako lanac po lanac, i kritika vlasti po kritika, ja sam ostao bez igde čega“ kaže on.

Pitam ga šta sad radi, s čim se bavi. „Pišem! Ja sam novinar pa pišem i dalje. Eto sad baš hoću da pišem o tom kako je pop Blaško Rajić dočekao regenta Aleksandra Karađorđevića.“

Bačlija drugi s leva, slikano 1930 godine.

- Oma sam se zainteresovo za to, jel sam već pripovitku čuo, pa ajde i drugi da je čitaje. Dao sam mu novaca iz priručne kase, koliko jedna moja plata, da se malo obuče. A kazo mi je da živi u nikom špajcu, i da to plaćaju subotički advokati Magaraševič i Đorđević. Kad jedno dvi nedilje prošlo, jeto njega opet rad novaca. Ja mu kažem da tako ne mož, jel mu više nemam odkaleg dat. Nego, da bi najbolje rišenje bilo da ga smistim u Starački dom di će imat svoju sobu, nigu, ranu i sve uslove za rad. Nevoljno je to privatio, i otaleg mi se telefonom par puti javio, da jeto piše taj tekst, al još nije gotov. Poslo sam i poverenicu Cilu Tikvicki za socialna pitanja da vidi kako se Karanović snašo u domu. Ona mi je kazla da tamo u sobi ima tako tušta papira da ni uć nije mogla.

- Još jedared me je zvao da kaže kako je tekst zgotovio i da će se zvat „Stari lopovi prid novim kraljom“, al još mora ga malo dotirat pa će mi donet. I prođe dosta vrimena, on se ne javlja, ja već i zaboravio na njega, kad čujem da je umro. Pošaljem policiju da nađu one papire što su ostali za njim, jel je i iz doma očo opet u niki špajc. Nađemo mi tu sobu, kod jedne stare žene, koja nam je kazala da on tu misec dana ležo bolestan, a ona je sobu grijala s čutkama i onim papirima što je tu našla. Tako je tekst o našem pop Blašku i regentu osto neobjavljen do dana današnjeg, a sila papira i dokumenata popaljena.

Tuku nas gradonačelniče, spašavajte!

- Kako nisam bio u partiji, nisam imo ništa ni sa odkupom žita od seljaka, to su radili ljudi iz komiteta i Ozne. Jednog dana uđe u moju kancelariju čovik od jedno 60 godina, naš salašar. Sekretarice nije bilo, pa je ušo sam. „Faljen Isus! Ja sam gradonačelniče s Bikova i moram Vam se potužit na otkup žita, jel je to da Bog sačuva! Dođu u srid noći, odvedu te, prite!“ Sidnem ga za astal, da vidim o čemu se radi. Pa uzmem vina, nalijem mu, a kod treće čaše čovik počo plakat, tare oči, sagnio glavu, pa kaže: „Tuku nas gradonačelniče, spašavajte! Odvedu me u Odbor i onda me odritaju u podrum di je mrak, pa udaraju! Otaleg u sobu, pa jedan dan mir, a posli sledećeg dana opet isto!“ Kad je čovik očo, ja pozovem telefonom sekretara komiteta Milana Martinovića i kažem šta sam čuo. A on me nako podmuklo pita: „Jesi i ti naseo kulacima?!“ Na to sam pobisnio i kazo mu ako je to njegovo mišljenje onda ja tu i na ovoj funkciji više nemam šta radit i da me na prvoj sidnici razriše dužnosti i zalupim mu slušalicu!

- No, ni se na tom završilo. Oprave drugovi iz partije komisiju na Bikovu da ispitaje šta se tamo stvarno dešava. Sekretar partije na Bikovu je bio Stipan Marušić, pa one salašare koji su se pokupili i tili štogod kazat samo strilja očima. Sve počnu, pa nikako da nastave, te ne znadu ništa, nisu čuli, nema niko ji ne tuče... I tako od 6 sati posli podne pa do dva posli ponoći. Kad najedared ustane seoska babica i kaže: „Koga mi ode drugovi lažemo, drugove iz Gradskog komiteta el nas same? Kako nije istina da tuku, kad sam i ja tukla, Vi ste mi kazli?!“- i rukom pokaziva na Marušića. On je posli dobio godinu dana robije i više, koliko sam ja znao, nisu tukli.

Sarana pop Blaška Rajića

- Posli tog što je pop Blaško odbio bit u proširenom sastavu AVNOJ-a bio je poštovan od vlasti, al nikako nisu ga tako zdravo volili. Nikad nisam tačno sazno zašto, sumnjo sam. Al kad sam obavištavo članove komiteta o njegovoj smrti bio sam ciguran da štogod veliko nije uredu, al nisam sazno, čak ni danas, šta!

O smrti Blaška Rajića prvo sam obavistio člana komiteta u Varoši, al mi je kazo da on ništa ne zna, nego nek se javim pokrajinskom sekretaru komiteta, kad vidi čuda i ovaj ništa ne zna, već se moram javit Stambolići. On mi je kazo da odemo na saranu, kupimo najlipši vinac što se u Subotici mož nać i da moj pomoćnik održi govor, koji sam ja napiso.

O mrtvima sve najlipše!, bile su prve riči tog teksta, a o Blašku Rajiću se to zaista i mož kazat, bio je nastavak!

Nuz masu svita, pedesetak svećenika, oprostili smo se od našeg Blaška!

Suzana Kujundžić - Ostojić

PRVA GODIŠNJICA BUNJEVAČKOG INTERNETA

Ovog miseca smo se ustalili na oko 150 posita dnevno, a do sad je bilo priko 26.000 positilaca.

Razgovarala: Suzana Kujundžić – Ostojić

Sridinom oktobra miseca ove godine napunila se godina dana od kako Bunjevci imaje svoj web sajt, a štogod malo kasnije postavljen je i forum. Ako ni jedno od ova dva niste do sad positili, jel niste znali da postoji jevo i adrese www.bunjevci.org.yu

U saradnji sa Bunjevačkim nacionalnim savitom čiji je član, Ivan Vojnić Kortmiš postavio je ovu web stranicu i forum.

Kako se rodila ideja za sajt i kako je realizovana?

- Krenilo je tako šta je Bunjevački nacionalni savit dono odluku da se napravi bunjevačka internetska stranica i ja sam pridložen za sprovođenje te odluke. Oma se počelo s poslom. Skupljali smo materijal i gustirali kako bi bilo to najbolje uradit. Baš 12. oktobera lanjske godine osvanijo je prvi bunjevački web sajt. Ko i kod svakog drugog početka bilo je teško. Posli par miseci je sajt priporavljen a napravljen je i forum. A sama ideja se rodila oma nikako na početku mog dolaska u Bunjevačku maticu. Pridložijo sam da se Bunjevci nađu i na Internetu, najviše čerez našeg svita koji živi daleko od rodnog kraja, a obaško i čerez ovdašnje naše mladeži koja je onda već počela uveliko asnirat Internet. Nije bilo, reko bi, u to vrime velikog razumivanja za taj poso a ni novaca. Tako da onda od tog posla nije bilo ništa.

Kaki su rezultati bili ove godine?

- S početka su rezultati bili dosta slabi. Dnevno smo imali samo 10-20 positilaca. Za to ima i objašnjenje jel svit nije znavo za našu internet stranicu a priko pritraživača je nije bilo lako nać. Početkom ove godine počelo je naglo ić nabolje. Priko lita je posita malo opala i stagnirala al je sad ponovo krenilo nabolje. Ponosni smo i zato šta je naša stranica dobro rangirana u najboljem pritraživaču Googleu, tako sad samo triba utipkat rič Bunjevci i oma nas nađe. Na našem forumu ima oko 60 divandžija sa priko 1000 članaka. Javljaje nam se Bunjevci sa svi meridijana. Ima ji iz Amerike a jedna nam se žena javila čak iz Australije. Gledaje nas ne samo Bunjevci već i drugi koji su čuli štagod o nama a voli bi znat više.

Kaki su planovi za budućnost?

- Ovo šta sad imamo bi tribalo ne samo održavat već i proširivat i dotiravat. Dobro bi bilo napravit jednu digitalnu biblioteku di bi se mogla pročitat priko interneta sva pisana dokumenta važna za nas Bunjevce. Prvenstveno mislim na knjige i kojkake kalendare i novine. Za početak su metnuta dva najstarija poznata Bunjevačka kalendara. I koliko vidimo interes za te kalendare je zdravo velik.

Živite u Novom Sadu. Koliko tamo ima naši Bunjevaca i kako su organizovani?

- Po poslidnjem popisu iz 2002. godine u Novom Sadu živi oko 240 Bunjevaca. Nažalost nismo organizovani, najprije jel nemamo ode svoje prostorije. Bili smo prije par godina u Izvršnom veću Vojvodine tim povodom, al smo dobili samo obećanje. Zato nama ode puno znači što od skora možemo kupit naše Novine, a rado se gleda i emisija Spektar.

Šta bi kazali još za kraj?

Eto, još bi mogo kast da se priko interneta mogu pročitat i ove naše „Bunjevačke novine“ i to svi brojovi. To je zdravo dobro za našu čeljad rasutu po cilom svitu koja ne mož kupit novine u bodama. Ne smijo priskočit ni to da su nam to omogućila naša braća u Madžarskoj Mijo Muić i Gálai Antal, jel su naše elektronske novine smišćene na jednom serveru u Baji.

Poznavanje bunjevačkog

- Odrasto sam na jednom đurđinskom salašu, diplomiro sam matematiku u Novom Sadu i tu sam osto. Naš bunjevački divan nikad nisam zaboravijo. Ima doduše problema jel se bunjevački sve manje asnira pa i to moje znanje iz ditinjstva pomalo blidi - kaže autor web sajta. - Volio sam tušta čitat. Čito sam sve šta mi je došlo pod ruku al sam najviše volio kad digod nađem kake bunjevačke pripovitke el pisme. Čito sam i kake druge knjige od Bunjevaca i kupovo kad ji vidim digod u knjižari al nažalost, ritko je to bilo. Jedared kad sam se vraćo kući s posla vidim ja u izlogu jedne novosadske bode „Bunjevačke novine“. Ne možem Vam kast kako je to mene obradovalo! Nuz put sam ji prilistavo, a kad sam došo kući oma sam ji pročito. Nije mi ni užna tribala. U impresumu novina sam vidijo da novine izdaje Bunjevačka matica pa sam oma s njima stupijo u vezu.

PRIJATELJSKI GEST SOMBORCA DUŠANA MILJENOVIĆA

BUNJEVAČKI GRB KAO POKLON I KAO IZAZOV

Somborac Dušan Miljenović uradio bunjevački grb od kovanog gvožđa, koji namerava da pokloni Udruženju građana «Bunjevačko kolo«

Dušan Miljenović (1953.), koji živi u prigradskom naselju Bukovac, na broju 127, na oko 5 km od centra Sombora, nakon nedavnog razgovora sa somborskim advokatom, Đurom Bošnjakom, inače predsednikom Udruženja građana «Bunjevačko kolo« iz Sombora, odlučio se na nesvakidašnji, pre svega prijateljski i gest poštovanja prema jednom bratskom narodu: pokloniće bunjevački grb, od kovanog gvožđa, na kojem je radio puna dva meseca, Udruženju građana «Bunjevačko kolo«, da im krasi prostorije na Staparskom putu, u Somboru.

«Bunjevački grb nije prvi grb koji sam napravio. Pre njega uradio sam grbove grada Sombora, Podgorice i grb za zgradu Više poslovne škole, u Novom Sadu. Pre svega, da «doskočim« konkurenciji, ali i da pokažem kvalitet i vrednost mog dvadesetogodišnjeg usavršavanja u radu. Počeo sam, polako, ali sigurno, zadirati u svet heraldike. Nijedan od mojih radova nije nastao «ad hoc«, svaki od njih je bio plod dugogodišnjeg razmišljanja šta i kako uraditi. Živimo u višenacionalnoj sredini, a bunjevački grb, kao i svaki drugi rad od kovanog gvožđa, za mene je bio veliki izazov«, kaže ovaj veliki zaljubljenik u svoj rad kojim se bavi već punih 20-tak godina, a «klica« zanimanja za kovano gvožđe zametnuta je negde u petoj godini.

Spletom raznoraznih životnih okolnosti i dokazivanja da se učini nešto lepo i korisno dovela ga je do toga da krene sa izradom bunjevačkog grba, a sve u dogovoru sa Đurom Bošnjakom, prvim čovekom «Bunjevačkog kola». «Sliku« bunjevačkog grba dobio je od sekretara udruženja, Dragana Kubatova. Na grbu se nalaze: lav sa uzdignutim mačem, klas žita, mala tvrđava, šlem i lišće kao dekoracija. Miljenović, pored toga, u narednom periodu želi uraditi snop žita, za potrebe naredne Dužijance, svejedno da li će svetlost dana ugledati u Somboru ili Subotici. Ovogodišnja Dužijanca u Somboru mu je bila inspiracija za neke ideje vezane za «program pšenice«, što će biti, kako on kaže, vrhunac u njegovom radu.

« Moj rad nije zastupljen samo na izradi kapija i ograda, već i na nekim drugim stvarima koje predstavljaju masivno kovano gvožđe. Izrađivao sam i masivne lustere, mostove do 5 m dužine za vrtove i bašte, nameštaj od pletenog gvožđa, stil « ratan «. Radim na projektu pod nazivom « projekt grožđa « koji podrazumeva izradu setova za vino, buradi za vino, osvetljenja u vidu lustera, zidnih svetiljki i sl. , a sve od masivnog kovanog gvožđa, koji podrazumevaju i restauraciju«. Otkrivajući svoje ranije radove, ali i planove za u buduće, Dušan Miljenović dodaje: «Kovano gvožđe je za mene jedan težak i iscrpljujući rad koji zahteva izuzetno strpljenje i preciznost. Ja sam u tom radu našao sebe, uživam u njemu i zadovoljan sam kada vidim nevericu u očima ljudi, njihov osmeh nakon sagledavanja i onda dolazim do zaključka: ko se zadnji smeje, najslađe se smeje.« Tako pomalo šeretskim tonom zaključuje samo deo svoje životne i radne priče čovek koji je majstor svog zanata, zanesenjak, pomalo filozof, ali pre svega, humanista i filantrop, kakvih je danas veoma malo.

Milorad Blažić

SALAŠ STAR DVISTO GODINA

Ukućani čekaje 2016. godinu pa da proslave, kako to dolikuje, sto godina života na njevom salašu. Biće to prava prilika da se okupe svi potomci Antuna i Rebe Kujundžić, nji četrdesetak.

Zabilužila: Suzana Kujundžić Ostojić

Salaš familije Kujundžić iz Novog Žednika stari je oko dvisto godina. Kupila ga je udovica Reba Kujundžić 1916. godine od Gabrićevi, a i oni su ode generacijama živili.

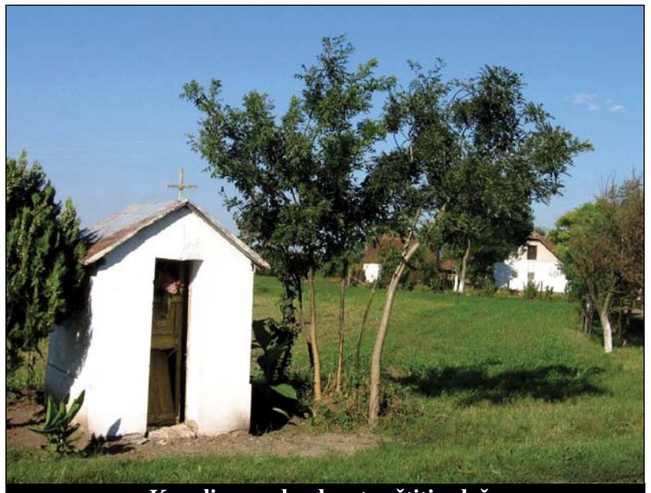
Reba je živila na Čikeriji sa njezinim mužom Antunom i jedanajstero dice, al je I svitski rat sve to zauvik prominijo. Posli povratka iz ruskog zarobljeništva Antun se zdravo razbolio i ubrzo umro. Zato se Reba rešila doć u Žednik, di je imala rođenog brata, na čiju je pomoć računala i mislila da će lakše onaliku dicu podignit.

To malo sirotinje što su imali spakovali su na dvoja kola, a josag su s velikom mukom starija dica pritiravala. Najstariji sin Stipan imo je samo 17 godina, a već je moro na se priuzet obaveze glave familije.

Život na salašu je uvik težak bio, a još kad je tušta dice a malo zemlje, nije teško zamislit kako njim je bilo, od bolesti je troje dice umrlo. Kad njim je umrla jedina krava sva dica su na nju legla i plakala, jel su znala da nemaje šta isti.

Uz puno rada i muke, stali su na svoje noge. Dica su odrasla, počela su se ženit i udavat i svako je krenijo na svoju stranu. I porid teškog života svi devetoro braća i sestara doživili su duboku starost.

Salaš je osto Marijanu Kujundžiću, koji je već desetak godina pokojni, al na njem živi njegova žena, najmlađi sin i njegovo dvoje dice.

Kapelica - zahvalnost zaštiti salaša

Potomci u kujni predaka

Na sriću ovaj salaš nije napušten, a ima i naslidnika koji na njem oće ostat živit i radit zemlju. Na ovom je salašu uvik bilo lipi konja, tako je i danas.

Oma porid puta, na ulasku u salaš je kapelica. Pripovida se da je nju opravila nika matora divojka, od Gabrićeve familije. Jedne večeri je bilo jako nevrime i grmljavina, a ona se poplašila da će grom zapalit salaš, pa se uzela molit Blaženoj divici Mariji. Kako je salaš osto netaknut, divojka je dala sagradit kapelicu.

I tako, kapelica čuva salaš i njegove stanovnike, digod oko 150 godina. Kadgod je u njoj bio i kip Majke Božije, al je posli II svitskog rata polupan. Sve ove godine kapelica je uvik lipo umolovana, oko nje zasađeno cviće, a metnuta su i vrataca.

Salaš se odupire vrimenu, al je i na njem kojšta prominjeno čerez lakšeg življenja. Poodavno je uvučena struja, telefon, iskopan bunar je sad samo ukras, jel hidrofor tira vodu već trideset godina, a kadgod je tamo đeram bio. Trska s krova zaminjena je za crip, srušena je i parasnička peć, pa se loži u popularni smederevac. Al se još uvik sidi na klupi u kujni na kojoj je Reba ranila svoju dicu, u ambetušu je astal koji pamti 100 godina disnotorovanja. A debeli, grbavi zidovi od nabijanice čuvaje pripovidke o generacijama koje su ode ispod grede živile i još uvik žive svoje dane.

Ukućani čekaje 2016. godinu pa da proslave, kako to dolikuje, sto godina života na njevom salašu. Biće to prava prilika da se okupe svi potomci Antuna i Rebe Kujundžić, nji četrdesetak.

SALAŠI ŽIVE - NEGO ŠTA

TAVANKUTU MOJE SELO...

Do centra Gornjeg Tavankuta, udaljenog oko 20 kilometeri od Subotice, stiže se onibusom za malo više od po sata. Raštrkan je po dužini i širini, el se to meni tako učinilo kad sam očla tamo na poziv penzionera Jose Vukovića (73) koji je čitajuć zapise u „Bunjevačkim novinama“ tijo da pokaže da i o Gornjem Tavankutu ima šta da se piše. Vozali smo se špediterom i cigurno prošli desetak kilometeri. Upregnuta dvadesetogodišnja kobila bila je poslušna i brez kandžije. Prolazili smo piskovitim putom kraj njiva di su na velikim parcelama posađeni krastavci, paprike, jagode, paradička, a redovi svi „pod konac“. Po tom se vidi da tu žive vridni ljudi. Nemaju sokake, već samo kućne brojove. Moj „vodič“ mi kaže da se bore da se postavi tabla s natpisom „Gornji Tavankut“, da njevo malo misto bude obiluženo kako dolikuje.

JAGODE KO ŠKATULJE ŠIBICA

Prvo smo svratili na salaš broj 1621 kod Marije Vuković (78) koja živi na zdravo starom salašu. Ko zna, cigurno je primašio vik postojanja. Ima dvi sobe, kujnu, dograđeno kupatilo 1990. godine, a podovi su zemljani. Struja je obasjala salaš 1980. godine. Sa snaš Marijom živi sin Pere, snaja Snežana i unuk Dragan. Snežana je rodom iz Subotice, sa Prozivke. Završila je ugostiteljsku škulu, al je, kaže, ljubav dovela u Gornji Tavankut. Dodaje, šaleć se na svoj račun, da u početku nije razlikovala korov od povrća. I njoj i Peri žao je što sinu Draganu (9) ne mogu pružit zadovoljstvo da se bavi športom jel čime god drugim. Do škule ima oko kilometer, a posli četvrtog razreda moraće u Donji Tavankut.

Pere je 1999. godine osto brez posla, pa su od tog vrimena krenili s proizvodnjom povrća i jagoda. Jagoda je zasađeno 2,5 hektara. Imadu dva bunara i navodnjavanje kap po kap. U poslu njim pomažu i nadničari koji rade i, naravno, zarade. Oči su njim uprte u nebo, strepe od nevrimena. Ako godina bude isplativa, od zarade bi, otkrivaju svoje planove mladi domaćini, volili renovirat salaš i otić malo u inostranstvo da vide svit.

LIPOTA OD DUVANA

Mira Gazdag je sa sinom Zlatkom i snajom našla računicu u proizvodnji duvana. Radila je Mira nikoliko godina u inostranstvu i u „Bratstvu“, pa je putovala u Suboticu. Do penzije joj fale četri godine. Sad svoju platicu kaže zaradi i kod kuće. Duvanova stabljika ima 25-30 listova a oni donji su lošijeg kvaliteta. Triba ga dobro zalivat i od tog zavisi kvalitet i broj listova. Osim duvana, ovi vridni ljudi su posadili i 2.000 strukova jagoda i 5.000 strukova paprike.

- Pušač sam trideset godina, kafe sam se odrekla al cigaretle ne možem - priznaje Mira i dodaje da sav duvan otkupljiva i redovno plaća Duvanska industrija „Čoka“, a da kod sortiranja duvana pomaže i mala Isidora (6), unuka joj.

Hiljade i hiljade strukova duvana jeste da nose puno posla, al donesu i zaradu - priznaju domaćini. U avliji njim žuti golf.

KAD MLIKO RANI FAMILIJU

Još uvik lutamo po Gornjem Tavankutu i dolazimo do Branka Vidakovića (38), zemljoradnika. Drži deset krava muzara i bavi se proizvodnjom mlika, a to je 150-160 litara mlika dnevno. S njim u kući živi mama Sonja, žena Dragica i dica Darko i Maja. Posla ima za sve.

- To baš i nije lak poso, krave se moraju naranit, napojit i muzit svaki dan, nemaš ni sveca ni petka. Triba pripravit ranu, silažu, ditelnu i koncentrat. Al opet dobro je, subotička „Mlikara“ otkupljiva mliko i redovno plaća svaki petnajst dana – kaže domaćin.

Nije lako i jednostavno doć do mlika ko što, možda, izgleda kad se u dućanu kupuje. Za mužu krava koriste muzilicu, a svaka krava u uve-

tu ima broj.

To je, objašnjavaju mi, evropsko obilužavanje - da se zna broj krave.

ZASLUGA PRIPADA JOSI VUKOVIĆU

A sad koju rič i o „vodiču“ kroz Gornji Tavankut. Joso Vuković je rođen 1933. godine u starom salašu koji ima 150 godina. U salašu se sad nalazi litnja kujna, a u njoj parasnička peć i zidan šporelj (sad se ne koristi), a do nje špajc. Kraj kuće je košara u kojoj drži kobilu „Lutku“ i kaže da će tako bit do god mož da je timari. Cilog života bavio se poljoprivredom, a sad ima penziju. Želja da bude mesar nije mu se ostvarila. Ima ćer i sina, četvoro unučadi i jedno praunuče. Imanje mu obrađuju radnici pa se tako u kući uvik nađe svita. Ima lipu veliku komfornu kuću, veliku avliju, prilip vinograd u špaliru, al mu je, kaže, srce prazno jel mu je nedavno umrla žena Justina koju ne mož niko zaminit.

S Josom sam obašla, u Gornjem Tavankutu, Lebović, Vuković i Crnkov kraj. Josin kućni broj je 1325, a kraj se zove Madaroš. Tu je živio jedan Madžar, pripovida Joso, on je očo a ime Madaroš je ostalo.

Moj sagovornik me povo do starog duda u avliji koji pokaziva kad će bit kiše.U to sam se uvirila i sama. Kad smo krenili iz njegove avlije u Donji Tavankut, bilo je vedro, a na kori duda se malo oštećenje prosto sušilo, što se uvik događa prid kišu- po ričima domaćina. I zaista, posli je padala kiša.

- Dud me nije privario puni pedeset godina – ističe domaćin.

Eto, ako nas život vara, dud je iskren. Iskreni su i ovi redovi o Gornjem Tavankutu di su ljudi zdravo vridni, paštre se i imadu.

Marija Horvat

U naselju Klisa nedaleko od Subotice živi bračni par Bašić. Albe (73) i Tona (70) su se vinčali 26. oktobra davne 1956. godine na Bikovu u Opštini i crkvi, a ovog oktobra proslavili su zlatnu svadbu. U Bikovačkoj crkvi održana je misa, a u kući se skupilo oko četrdesetak gostiju - familije i komšija.

Albe je živio na Bikovu, a Tona na Klisi. Upoznali su se u jednim svatovima 1954. godine. Dolazili su u varoš na balove, najviše u Zanatsku. Tu bi ostajali do ponoći, a onda je Tona spavala kod rodbine u varoši. Na salašima su nediljom posli podne pravljena kola, a svirali su poznati svirci - Bartul Purčar i Dade. Posli dvi godine napravljeni su svatovi pod šatrama. Kod đuvegije je bilo oko 150 gostiju, a kod snaše oko stotinak. Opštinska vinčanja obavljala su se četvrtkom, a crkvena nediljom. U dar su dobili, sića se Tona, serviz za ručavanje, što je u ono vrime bila veća vridnost, a od kumova dobiveni novci vridili su oko pet meteri žita. Živili su zajedno s Albinim roditeljima godinu dana, a onda su uzeli salaš pod arendu i očli obaško. Tamo su proveli deset godina, rodilo njim se dvoje dice, Mirko (49) i Bosiljka (47). Posli tog

BRAČNI PAR BAŠIĆ IZ KLISE

PO VIKA ZAJEDNO

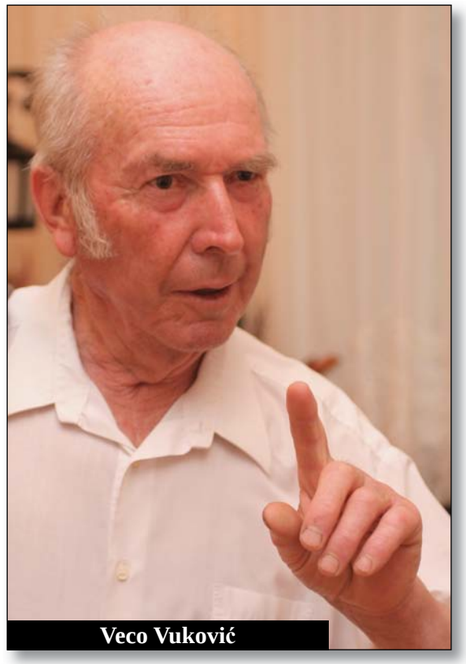
I na salašima su se rađale ljubavi i pravili svatovi, al je, kanda, to ondašnje „da“ značilo čvršće bračno obećanje.

su napravili svoju kuću na Klisi u kojoj i danas žive. Kažu da su njim godine brzo prošle i da su imali solidan brak. Albe je cilog života bio paor, a Tona je vodila brigu o kući i dicama. U divan se umišala i ćer njim Bosiljka, napominjuć da je baćo bio glavni, da se od njeg nije moglo ništa izlagat, al je zato mama popuštala njoj i bratu. Od Bosiljke imadu dva unuka.

Albe i Tona još uvik obrađivaju zemlju i drže kravu, svinje, ovce i pilež. Uveče kažu gledaju televizor. S obzirom na godine, zanimljivo je gledat kako spretno barataju s mobilnim telefonom, a reklo bi se da njim je on priko potriban.

Marija Horvat

Veco Vuković

IZVINJENJE

U prošlom, 15. broju naših Bunjevačkih novina za septembar mesec ove 2006. godine na strani 25. potkrala se gruba greška naših saradnika. Uz tekst „Ručni radovi odmaraju dušu“ umesto fotografije gospodina Vece Vukovića o kojem je u tekstu bilo reči, objavljena je u redakciju greškom dostavljena fotografija sasvim nepoznatog čoveka. OVIM PUTEM IZVINJAVAMO SE I GOSPODINU VECI VUKOVIĆU (čiju sliku sada objavljujemo) I NEPOZNATOJ OSOBI ČIJU SMO SLIKU OBJAVILI U PROŠLOM BROJU.

redakcija Bunjevačkih novina

ISPRAVKA

U 15. broju naših Bunjevačkih novina u tekstu „Fudbalske legende s naši prostora“ na stranama 24. i 25. pogrešno je iznad porodične slike gospodina Aleksandra Marganića napisano „Legenda sa suprugom i sinom“. Ispravno je trebalo da piše „Legenda sa ćerkom i unukom“. Izvinjavamo se familiji Marganić.

redakcija Bunjevačkih novina

Priprema: Snježana Luetić Vujić

UVEK MODERNI DŽEMPERI

Bez obzira na ekstravagandne komade odeće koji se, u zelji da se iz korena promeni celokupni stajling, javljaju i opstaju od revije do revije, svetski dizajneri nikada ne izostavljaju jedan od bazičnih elemenata jesenje-zimske kolekcije, džempere.

Bez džempera se, zbog njegove praktičnosti i udobnosti jesenja i zimska garderoba ne može ni zamisliti.

TORTA OD KESTENA

POTREBNO

4 jajeta
200 gr šećera u prahu
2 kašike ruma, malo soli
50 gr brašna
200 gr kesten pirea

KREM

4 dl slatke pavlake,
80 gr šećera u prahu, 3 listića želatina,
150 gr kesten pirea, 1 kašika ruma,
masnoća i brašno za kalup
kesten, narendana čokolada za ukras

PRIPREMA

Rernu zagrejati na 180 stepeni. Žumanca razdvojiti od belanaca.Mikserom penasto izlupati žumanca sa dve kašike vode, rumom i šećerom u prahu. U drugoj posudi belancima dodati so pa i njih ulupati u čvrst sneg. Penastoj smesi od žumanaca naizmenicno, pažljivo dodavati brašno, kesten pire i sneg od belanaca. Dno kalupa za tortu premazati maslacem i posuti brašnom. Biskvitom napuniti kalup, pa tortu peći oko 35 minuta u zagrejanoj rerni.

Tek ohlađenu tortu izvaditi iz kalupa. Preseci na dva dela. Želatin namočiti u vodi, dobro ga ocediti i rastopiti na slaboj vatri. Slatku pavlaku penasto umutiti pa joj pažljivo dodati rum, kesten pire i otopljeni želatin. Polovinom krema premazati donji deo torte, prekriti ga gornjim delom, uokolo i odozgo premazati ostatkom krema. Površinu torte ukrasiti kesten pireom i narendanom čokoladom, a pre posluživanja tortu držati u frižideru barem jedan sat.

SIRUP OD ZOVE

Ubrati 50 cvetova zove i staviti ih u pet litara vode da ogrezne. Dodati jedan limuntus i jednu vanilu. Ostaviti da odstoji 48 časova uz povremeno mešanje. Nakon toga procediti kroz gazu i na litru tečnosti dodati: 1 kg šećera, 2 limuntusa, 1 vanilin šećer. Na ovu količinu sirupa dodati i 1 konzervans. Povremeno mešati i sutradan procediti na gazi i flaširati (besprekorna čistoća flaša se podrazumeva). Ako se želi veća količina sve se duplira.

SIRUP OD KOPRIVE

Nabrati mlade vrhove kopriva u količini da ogrezne u 5 litara vode. Dodati 2 limuntusa i 2 vanilin šećera pa ostaviti da odstoji 48 časova uz povremeno mešanje. Proceditи kroz gazu i na litru tečnosti dodati: 1 kg šećera, 2 limuntusa, 1 vanilin šećer i na kraju na ovu količinu dodati 1 konzervans. Povremeno mešati da bi se šećer rastopio. Sutradan proceditи sok kroz gazu i sipati u čiste flaše.

* * *

Ovi sirupi zatvoreni u flaše mogu da stoje i do 15 godina. Hranljivost i bogatstvo vitamina i minerala ostaju u flaši. Naravno plodovi treba da se beru na nezagađenoj sredini.

Mića Stojadinović
Beograd

NA PALIĆKOM JEZERU OD 1920. GODINE POSTOJI VESLAČKI KLUB KOJI JE GODINAMA U SAMOM VRHU

Priprema: Livija Tričko - Stantić

AH, TAJ PALIĆ

Palićko jezero je od velikog značaja za sportove na vodi. Lepo vreme, bez kiše, blagi povetarac, jezero bez talasa, idealno je za veslanje.

Mnogima je bio interesantan, pa zbog toga su ga brzo i prihvatili. U okviru Palićkih igara 3. avgusta 1883. godine održano je prvo zabeleženo takmičenje u veslanju. Sada već davne 1920. godine oformljen je veslački klub, dok je 1942. godine na čelu sa predsednikom Jenom Jakobčevim i trenerima Ištvanom Mezeijem i Gezom Nojčikom klub brojao dvadesetak registrovanih članova. Od tada pa naovamo kroz "prste" ovog kluba prošli su mnogi veslači, a neka imena će ostati i zabeležena.

Sera Terez, Glimber Marta, Glimber Rita, Kakonji Žuža, Hekli Agota

Atila Horvat, Alfred Berenji, Zvonko Kiš, Mihalj Jas, Tomislav Zvekanović

U Istambulu Laura Vaš prva, a iza nje sedi Bernadet Lajko

Zabeležen će biti ženski četverac sa kormilarom iz Subotice, koji je inače bio višestruki državni prvak u kombinaciji sa veslačicama iz Crvene Zvezde. Irma Mojzeš, Ana Vukov, Jelena Firic i Eva Daraboš bile su na Evropskom prvenstvu u osmercu.

Interesantno bi bilo i da se spomenu imena Alfred Berenji, Zvonko Kiš, Mihajlo Jas i Tomislav Zvekanović, kao i kormilar Atila Horvat, koji su bili višestruki prvaci države.

Godine su prošle, a neka imena i dalje se spominju u klubu. Tomislav Zvekanović je od 1953. godine veran veslačkom klubu Palić, a sada se njegovo ime spominje u svojstvu glavnog trenera:

- Koliko je meni poznato veslački klub Palić se davno zvao Zmajevac (tako se nekada zvala fabrika bicikla Partizan), a nakon toga Partizan. Negde 1977. godine, oformljivanjem Palićkog sportskog društva, dobija ime Palić, i do današnjeg dana nosi to ime. Generacije su se smenjivale, ali mogu vam reći da je nekako veslanje uvek bilo popularnije u ženskim krugovima i da smo samim tim uvek bili uspešniji u ženskoj konkurenciji. Godine 1996. i 2000. proglašeni smo za najuspešniji kolektiv u Subotici, dok smo ostalih godina bili u vrhu. U našoj zemlji momentalno se 12 klubova takmiči. S obzirom da smo među finansijski najslabijima, plasman među prve tri ekipe je itekako veliki uspeh – kaže Zvekanović.

Od kada klub postoji bilo je mnogo promena. Momentalno u VK Palić ima oko 50 veslača, što takmičara, što polaznika. Predsedništvo na čelu sa Tiborom Kumijem, Andrijom Sabo Hanđom, Tiborom Kohajdom, i trenerima Tomislavom Zvekanovićem (glavni trener), Ferencom Puruckijem, Čabom Sabo Hanđom uspešno rade na tome da klub lepo i dobro funkcioniše, a u takmičarskoj sezoni da uvek budu u vrhu. Trener Ferenc Purucki kaže:

- Treba sa mnogo volje da se radi da bi se postigli uspešni rezultati. Na našu sreću skoro svi takmičari sami sebe motivišu za uspehe, na što su drugi klubovi zavidni. Sumirajući rezultate možemo reći da je Andrea Korom naša do sada najtrofejnija takmičarka koja je bila sportista godine, sportista veka, na svakom takmičenju je bila u samom vrhu. Pet puta je bila prvakinja Balkana (a to se retko dešava), bila je na juniorskom prvenstvu sveta. Zahvaljujući svom talentu i postignutim rezultatima, studije je završila u Americi. Po povratku u našu zemlju malo je fali-

lo da ode sa reprezentacijom na Olimpijske igre u Atinu. Ubrzo posle toga ona je i napustila veslanje, što je velika šteta jer je veliki talenat koji se ne pojavljuje tako često.

Potraga za novim talentima i borba za sam vrh u veslanju se nastavlja. Pojavile su se dve devojke koje polako ali sigurno postižu sve bolje rezultate. Nedavno je sam klub imao proslavu na kojoj su proglašena dva najuspešnija člana, a to su juniorke Laura Vaš i Bernadet Lajko. One su prvakinje za juniore, seniore, prvakinje kupa, prvakinje Balkana (ove godine, u septembru mesecu, održano u Istambulu). Na međunarodnim regatama su takođe bile na prvim pozicijama. Želja im je da ih što bolje pripreme, da kupe nov čamac i da sledeće godine idu na svetsko prvenstvo.

Jedan kraći period bio je problem kako privući nove članove. Gospodin Purucki i Zvekanović otkrivaju tajnu ovogodišnjeg uspeha:

- Ove godine smo napravili jednu novinu. Ranije smo "regrutovali" decu od 12,13,14 godina, dok smo sada to pomerili na 11 godina. Mogu vam reći da je odaziv mališana bio fantastičan. Od svih početnika, ove sezone smo imali devet takmičara, a dublskul pionira Martin i Toni Mačković su dobili bronzanu medalju. Gledajući celu sliku rezultat je zadovoljavajući. Potrudićemo se da uskoro privučemo i grupu dečice iz grada.

Andrea Korom sa svim osvojenim medaljama i peharima

Ove godine su bile prve na Balkanskom šampionatu u Istambulu (Bernadeta levo, a Laura desno), a odmah iza njih našle su se Bugarska pa Grčka

Pogled na zalazak sunca ispred veslačkog kluba Palić

U veslanju ima nekoliko disciplina, pa svako može sebe pronaći u nekoj. Razmislite! Postoji skul veslanje (u svakoj ruci je po jedno veslo), skif (jedan čovek vesla), dublskul (dva veslača), skul četverac (četiri veslača) i rimen (jedno veslo). Možemo dodati da je veslanje jedini sport pored leđnog plivanja u kojem se u cilj ulazi leđno.

Na kraju ovog teksta ostala je mogućnost da se svi zainteresovani oprobaju u veslanju. Ono što treba da učinite jeste da odete na Palićko jezero između 8 i 10 prepodne ili poslepodne od 16 časova, ili pak pozovite brojeve telefona 753-311, 064/1616487 preko

SOMBOR - GRADINA

SALAŠI NA ZAPADU BAČKE

Oni su mnogima - kao familiji Bošnjak - dali život, njihovoj deci budućnost, a po svoj prilici, i sa njihovim potomcima će salaši budućnost imati.

Razgovarao: Milorad Blažić

Braća Franjo i Ivan Bošnjak, dedovi Đure i Ivana Bošnjaka tj. naših sagovornika u priči o istorijatu Bunjevaca u Gradini, salaškom naselju nadomak Sombora, doselili su se za vreme Austrougarske monarhije na prostore Gradine, sa Kljajićevačkog puta. Ubrzo su oženili dve sestre, Jagu i Baru, devojački Firanj, koje su bile rodom sa Bezdanskog puta. Ispostavilo se da je u tome bila tajna njihovog uspeha. Vrlo brzo su napredovali, imali pored sebe pametnu majku Stanu, krenuli složno, zasukavši rukave. Međutim, došlo je vreme Prvog svetskog rata.

- Jedan od braće , Franjo, morao je da ide u rat, - priča nam Đuro Bošnjak, uvaženi somborski advokat u penziji. - Tamo je proveo pune četiri godine, na frontovima od Bosne pa sve do Rusije. Brat Ivan je tako morao biti hranitelj porodice , a sa njim je radio moj otac Tobijas. Radilo se, uglavnom , na zemlji. Onda je došla Kraljevina Jugoslavija, koja je ekonomski bila dobro postavljena. Tu su imali dobre kredite i uslove i napredovali su brzim korakom. Uzimalo se u zakup velike površine zemlje, pa čak i do sto jutara. Četiri godine rada na zemlji davalo je takav dohodak da se zemlja nakon toga mogla kupiti, s tim da je banka davala povoljne kredite. Došla je potom i prva mehanizacija , krediti su bili od američkih banaka, a Švabe su bile kreditirane od nemačkih banaka. Imali smo traktore od poznate firme «Oliver» iz Ohaja, iz Amerike. Ivanov deda je kupio jedan takav traktor, a moj deda još jedan. Ivanov je imao i vršalicu i , kad je «prolupao», zamenili su ga traktori marke «Kasei Oliver», koji su bili duplo veći i jači. Zbog bolesti mog brata Ivana (TBC), 1949. godine, kada nije bilo lekova, prodati su traktor i vršalica za tadašnjih 300 000 din, da bi se kupio streptomicin.

Pet godina se Ivan lečio na Golniku u Sloveniji, i izlečio se. Jedna sestra je radila u kući, a druga, kao fizički jača, išla je s ljudima na njivu, i pored kućnih radila i muške poslove. Onda su došle modernije mašine, kupljena je mašina «Masej Haris», američka naravno, sa dve kosačice.

- Tada je bila treća faza za kupovinu traktora – takozvanih «Gumenjaka» - da se rekonstruišu salaši, da se uvede struja, vodovod, pojila, da se kuće modernizuju i da se gradi kudeljara - nastavlja priču naš sagovornik.

Malo na salašu malo u gradu

Đuro Bošnjak je deo svoje mladosti proveo zajedno sa bratom od strica Ivanom, koji je bio na susednom salašu, i sestrom Marijom.

- Za izgradnju kudeljare onda je trebalo nekih 800 000 din . Projekat je napravljen , ali ih je u tom momentu presekao Drugi svetski rat. Moj stariji brat Josip je trebao ostati na poljoprivrednom delu, a meni je trebalo da bude izgrađena kudeljara. Brat je bio «dorastao» za rat, odveli su ga tada u partizane. Naši dedovi su kupili kuće u gradu , u sadašnjoj ulici Filipa Kljajića, gde je bila kuća do kuće, grobnica do grobnice. Nakon što su Franjo i Ivan, naši dedovi, napunili 50 godina, otišli su u grad, a sinovi su ostali da rade na salašu. Mi smo, nakon završenog trećeg razreda osnovne škole, takođe otišli u grad, kod babe i dede.

Andrija Strilić, sa porodicom, 1917. g.

Na Đurinu priču nadovezuje se Ivan, koji kaže :

- Škola je bila dosta daleko od naših salaša, negde oko 2 km. U letnjem periodu smo, naravno, išli pešice. Kad je došla zima i loše vreme, koristili smo malog konja, Manciku, kojeg nam je dida kupio. Pored škole smo imali rođaka, uja Matu Kalmara, gde smo ostavljali našeg ljubimca Manciku, da ga timare u pansionu. Škola je tada imala pet razreda, a svi smo bili u jednoj učionici. Imali smo samo jednog učitelja, koga smo zvali «Daskalo» (na hrvatskom – učitelj). U to vreme je izbila velika afera u Gradini. Došla je mađarska

Devojke iz mesta Strilić , okolina Sombora (1925/6 g.)

okupacija, a Ivanov i moj otac i tetak Jožika Parčetić, poznatiji po nadimku «Sirotan» tražili su da škola bude i na bunjevačkom jeziku . Međutim, te 1941. g. rekli su nam da neće plaćati učitelja da uči decu na «vadi rac» (prevod - divlji Srbin) jeziku. Ipak, posle je predlog prihvaćen i došao je učitelj Edo Grahovac, iz Hrvatske, zadrt sportista. Živeo je kod nas na salašu, mi smo ga izdržavali, ganjao nas je na plivanje i zgadio nam je sport. Posle rata je, kažu, bio predsednik Fiskulturnog saveza tadašnje FNRJ. Mađarski jezik se tada učio predmetno, iako smo bili svi Bunjevci. Ja sam bio skroz odličan iz mađarskog, u mađarskom odeljenju, tako da jezik i sada znam.

Bunjevci bili sirotinja-nije istina

Govoreći o Bunjevcima koji su tada živeli u Gradini, Đuro Bošnjak razbija iluzije o tome da su oni bili sirotinja: «Priče o Bunjevcima , kao sirotinji, pod kraj stare Jugoslavije, nisu tačne. Moj otac Tobijas je, na primer, imao oko 180 jutara zemlje, Ivanov otac Ivan oko 140 jutara, tetak Jožika Parčetić oko 80 jutara. Gazde su tada radile po zatvorenom ekonomskom sistemu – takozvanim «ćelijama». Izbacivali smo tada mnogo svinja i stoke. Odnos između površine i broja stoke bio je

Pričest u župnoj crkvi u Somboru – Vilhemina Strilić – Vidaković , 1942. g.

takav da se svake četiri godine stajskim đubretom mogla nađubriti njiva. Oralo se, i pored traktora, volovima i konjima. Samo kada zagusti u sezoni, onda se radilo i traktorima».

O običajima kod Bunjevaca, Đuro Bošnjak kaže da su redovno održavali bunjevačke običaje, a najvažniji je bio Božić. Na Badnje veče je svaka familija bila sama kod kuće, po običaju, na prvi dan Božića je to bilo kod njegovog oca Tobijasa, drugi dan kod Ivanovog oca, (na svetog Ivana), treći dan kod tetka Jožike, na svetog Stipana. Za uskrs su išli jedni kod drugih i svetkovali, ali se u nedelju redovno išlo u crkvu , i to paradnim konjima i fijakerima , u svečarskim nošnjama. Odela za crkvu su uredno bila složena i u gradu su se presvlačili

Porodica Strilić, iz mesta Džočani, kod salaškog naselja Rančevo

Gradina, vrlo staro naselje

Gradina je najraštrkanije salaško naselje koje se nalazi istočno od Sombora, od koga je udaljeno od 5 - 9 km. Prvi put se pod tim imenom pominje kao naselje još daleke 1543. g. kada grupa salašara tada plaća 14 forinti crkveni porez katoličkoj nadbiskupiji. Krajem 16. veka na te prostore dolaze franjevci, iz tadašnje «Bosne Srebrene». Dugo je bila nenaseljena i pusta, sa mnogo močvara i ritova, a 1720. g. postaje posed somborskih vojnika u službi Austrougarske. Krajem istog veka dolazi do prvih većih raslojavanja , uz klimatske uslove koji su bili dosta nepovoljni : od sto godina samo je sedamnaest odgovaralo paorima. Pustošili su je i vreme i skakavci, ratovi su ostavljali pustoš iza sebe, ali seljaci su ipak , iako su to bila pogubna vremena za njih, uspeli opstati na ovim prostorima na kojima i sada žive. Uspeli su da prebrode sve krize 20. veka na ovim prostorima, prihvatajući novu tehniku, tehnologiju, agrotehniku , mehanizaciju, da bi, na kraju, ipak, bili i ostali ono što jesu – salašari.

Ruralno-moderna lepota današnjeg salaša

« Danas su salaši Gradina, na zapadu Bačke, na prostorima gradinačkog atara, mnogo uređeniji i sve manje liče na nekadašnje. Onima koji su nestali trag je ostao samo u bagremovom žbunju i nekom zatrpanom bunaru, a drugi su opet postali svojevrsna oaza ruralno – moderne lepote, sa visokim komforom na kome im mogu pozavideti i stanovnici u gradskim naseljima « , reči su Marije Bojanin, profesorice istorije u penziji , koja se već dugi niz godina bavi proučavanjem istorije Gradine, a ponajviše običajima Bunjevaca na ovim prostorima.

Bunjevačka narodna nošnja iz okoline Lugova, kod Sombora, 1930. g.

za crkveno bogosluženje. Salaši iz Gradine su, veli Đuro, slavili u kapeli u Čičovima, petog avgusta, na «Snežnu Gospu» . Gosti su dolazili u Gradinu, na salaše kod domaćina, a uveče su znali dočekati zoru pod orahom, kod škole.

- Imućnije porodice su imale u svadbi fijakere, išlo se u župnu crkvu Svetog Trojstva, u Sombor, gde se venčavalo i krstilo. Postavljali su tada velike šatore u dvorištu crkve, gde je služen ručak. Svadba je, bezmalo, znala trajati i po tri puna dana, sa oko 200 – 300 svatova. Častili su i one koji su dolazili da gledaju svadbe, mi smo ih zvali «bakanđošima». Svadbe su bile i veliki literarni događaj, žene su mesecima pripremale stihove za pevanje pred svetom - o familiji, đuvegiji, snaši, bilo je i malo bećarskih ogovaranja i, naravno, hvale, jer Bunjevci su odvajkada bili poznati po tome da se vole hvaliti.

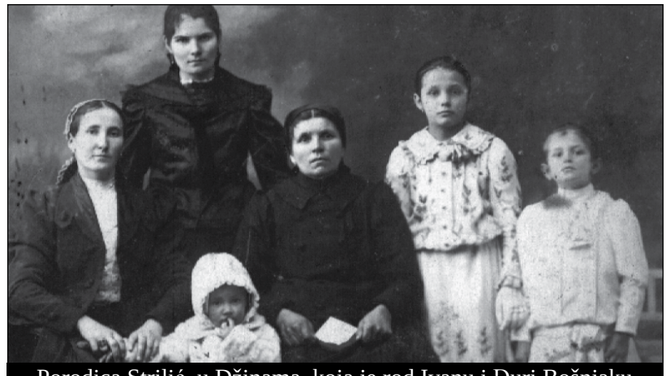
Ishrana skromna ali sveža

Nezaobilazna tema u razgovorima sa Đurom i Ivanom bila je tema o tradicionalnim bunjevačkim jelima. O tome naš sagovornik priča:

- Skromno se živelo. U početku. Nismo imali kupatilo, struje, ni frižidera. Ali smo uvek, baš zbog toga, jeli sveže obroke. Međutim , nije se svaki dan jelo meso. U ponedeljak smo jeli ostatke od nedelje, u utorak krompir paprikaš, bez mesa, u sredu, po običaju – pasulj, u četvrtak je ponovo na trpezi bilo meso , a u petak «bespogovorni» post - testo bez masti, orasi sa grizom , sve bezmasno, a u nedelju – pravi mali obred - žuta supa, kuvano meso sa sosom i kuvanim krompirom, paprikaš ili pečenje, gibanice sa makom, sirom, grizom, bundevarom. Jelo se spremalo subotom, nedeljom se išlo u crkvu, a svi su učestvovali u pripremanju ručka, iako su kuće tada imale služavke – kuvarice.

Ženidbe i udadbe su bile posebna priča kod Bunjevaca:

- Ženidbe su bile potčinjene zakonima života i ekonomije. U vreme ženidba i udaja mojih roditelja, to su ugovarali njihovi stari, a važna

Porodica Strilić, u Džinama, koja je rod Ivanu i Đuri Bošnjaku (1915/6. g.)

tema bila je miraz , koji se sastojao , uglavnom, u zemlji. U našoj familiji se nisu dešavali razvodi među našim starima , iako su roditelji birali bračne drugove – primećuje Đura uz šeretski osmeh , jer sa njihovim potomcima to baš i nije bilo tako. – Iako smo otišli u grad, zadržali smo sve

Marija Strilić, rođena Strilić, rođaka Đure i Ivana Bošnjaka, u narodnoj nošnji

praznike, tradiciju i običaje negujemo kroz Udruženje građana «Bunjevačko kolo». Naša familija je od početka bila u «Bunjevačkom kolu» , a moj deda Franjo je čak bio i predsednik društva kada sam se ja rodio.

Bez obzira na činjenicu da sada žive u gradu, vrlo često odlaze na salaše i borave na zemlji na kojoj su rođeni. Doduše, Đuro Bošnjak tek od 1991. godine, a o razlozima zašto je to tako kaže:

- Nakon povratka zemlje te godine, koja mi je , nakon rata, oduzeta nacionalizacijom, napravio sam na svojoj zemlji objekat, u koji redovno dolazim i gde se, zaista, posebmo osećam. Salaš mog brata Ivana je ostao baš onakav kakav je nekad bio, iako su neki objekti , u međuvremenu, porušeni.

I, na kraju duge i zanimljive priče o sudbini salaša u Gradini, Đuro i Ivan Bošnjak zajednički zaključuju: «Pravi salaši su, praktično, nestali. Ostalo je vrlo malo imućnih seljaka. Sve drugo je, nažalost, sada samo puka sirotinja , zbog vladajuće ekonomske situacije. Na salašima sada uglavnom živi stariji svet, osim onih nekoliko jačih, koji imaju jaku ekonomiju i modernu mehanizaciju. U ekonomskom smislu, revitalizacija salaša, kakvi su nekad bili, ne dolazi u obzir».

PAJO MAČKOVIĆ, VOZAČ KOJI NE ZNA ZA GODINE

MIRIS OKTANA U KRVI

Jedan od pionira motociklizma u Subotici i takmičar bez mane i straha, majstor za sve, čovek koji je obučio pet hiljada đaka osnovama saobraćaja, večiti šeret vedrog duha – sve to je malo da se opiše naš sugrađanin koji je posle dvadeset i dve godine izbivanja sunčano podneblje Budve zamenio za «toranj» i «pisak»

Zabeležio: M. Radojčin

Srednje i starije generacije Subotičana i danas pamte Paju Mačkovića ili kao vrsnog motociklistu ili po tome što su svojevremeno bili njegovi «mali saobraćajci». Bio je, tamo krajem 50-tih godina prošlog veka, prvi koji je pokrenuo masovnu obuku dece u saobraćaju, ali to je samo detalj iz njegove bogate biografije, koja bi, da se ispripoveda u celini, zahtevala mnogo više novinskog prostora od ovog.

- Ja sam kao mladić 1938. godine u februaru otišo na zanat kod Šandor Arpada. On je bio trgovac koji je prodavo i popravljo bicigle, motorbicigle, šivaće mašine, gramofone i još svašta - kaže čika Pajo. - Kad sam završio zanat, osto sam tamo radit, dok me nisu odneli u mađarsku vojsku. Kroz rat sam prošo levo-desno, kao vozač, stigo kući, pobego, i tu se prijavio, pa su mi upisali 18 meseci. Posle mi falilo još tričetiri dana, pa sam zato moro ići na dosluženje, u već novoj Jugoslaviji. Trebalo je na tri meseca, al se produžilo na 13 meseci.

Kada se vratio iz armije, Paja Mačković se zaposlio najpre u telegrafskoj radionici, a onda su ga tražili, kao majstora za šivaće mašine, da pređe u fabriku čarapa «La Pasionarija» (kasnije «8. mart»). Pogađao se za platu, sve dok iz nekog ministarstva nije stigla naredba za premeštaj, ali se u «La Pasionariji» nije dugo zadržao, jer je stigao poziv na – novo dosluženje vojnog roka, opet 13 meseci! Kada se vratio, radio je kod «Singera», a onda, dok su svi hrlili u društveni sektor – otišao u privatnike i otvorio sopstvenu radionicu!

- Tražio sam obrtnicu da budem svoj gazda, počo sam sa šivaćim mašinama, biciglama i motor-biciglama. Bilo je posla, a onda su počeli sa porezima. Porez, pa porez, pa porez! Radio sam ne osam, nego šesnaest i dvadeset sati na dan, samo da platim porez, al` se nije moglo! Onda sam već bio sportista, osnovo se Auto-moto klub «Pobeda» i tu sam bio član Upravnog odbora, a predsednik je bio Dela (Antun Milodanović- Dela, sekretar Komiteta – prim. M.R.) Dela me nagovaro da predam obrtnicu, kao biće mi bolje, da dam radionicu u Auto-moto klub. Na kraju sam moro pridati! «Pobeda» je platila u to vreme, ne sećam se, 50 ili 500 dinara, nešto zdravo sitno, kao, eto, nešto su dali, i sva moja osnovna i obrtna sredstva su ušla u auto-servis «Pobede». Ja sam radio kao rukovodilac svoje radnje. Tek posle sam sazno da mi je Dela namestio taj porez! - priča Paja Mačković.

Paja Mačković kao šegrt na motociklu 1939. godine

Jednom, dok je bio na godišnjem odmoru, Paja je smenjen. Onda je otišao u «Dimničar», kao stručnjak za uljne peći! Upisao je višu školu, ali mu je direktor rekao da im to «baš ne treba», pa je batalio. Ipak, posle nekoliko godina, kada su rasformirani srezovi, predomislio se, i «Dimničar» mu je platio školovanje. Ostao je kao tehnički rukovodilac, sve do penzije, a zatim se, iz zdravstvenih razloga, preselio u Budvu. Tamo je živeo 22 godine, a prošle godine u martu vratio se u Suboticu, jer, kao i mnogi Subotičani, ne može «bez piska i tornja».

Paja Mačković obučava «male saobraćajce», mnogi ga se i danas rado sećaju

Drugi deo životne priče Paje Mačkovića vezan je za oktane, konjske snage i kubike motocikla, sa kojima se druži još od davne 1939. godine! Tu strast poseduje i supruga Marija, a «oktanski gen» prešao je i na kćerku Miru, koja od 90-tih godina živi i radi u Americi. Paja je vozio krosove, relije, pobeđivao i osvajao pehare i medalje, kojih su pune vitrine. Najdraži pehar

mu je onaj prelazni, za prvenstvo Subotice, koji je posle tri uzastopna trijumfa (od 1959. do 1961), stekao u trajno vlasništvo! Kada su bila takmičenja, znalo se – Paja Mačković prvi, a ostali šta im Bog da!

- Bio je jedan Joso, zvani Čames, on je isto vozio motor kao ja, a bio je vozač predsednika Opštine. I kad smo išli digod na takmičenje, taj Čames bi pre trke otišo kod stola i pitao koji je pehar za drugo mesto. Zašto za drugo, pitali su ga. A on kaže: «Tu je Paja, on je prvi a ja sam drugi! I skoro da je uvek tako bilo - kaže čika Paja.

Trke za prvenstvo Subotice 1959. godine – peharu se radovala i ćerka Mira

Najdraži mu je bio reli – poslednja trka na pisti u Subotici, kada je u kategoriji motocikla od 250 kubika oborio rekord staze. A pamti i 1956. godinu i reli koji je krenuo iz Kotora, kada je dospeo u novine pod rubrikom «Pajine anegdote».

- Od Kotora smo krenili, a meni kažu: «Lalo, šta ćeš ti tu?» Onda sam imo NSU 250 kubika, malo prerađen. Kažu – «s otim nećeš otić ni do pola brda.» «Dooobro, reko, vidiću.» Došo start, ja krenem mirno, polako, a starter kaže: «Ajde, teraj, lalo, šta čekaš!» «Ti gledaj svoj posao, a ja ću moj već odradit, odgovorim mu.» I ja produžio, stigo na Cetinje, tu je kontrola, pa pitam – jel` ovo Cetinje, a znam da jeste, samo se pravim. Kažu, jeste, lalo! Onda dalje, preko brda, kozjim stazama, i na kraju trke ja sam dobio srebrnu medalju! I u novinama izašlo: Lala krenuo ko na svadbu, a ipak postigo rezultat!

Supruga Marija na jednoj stazi 1957. godine

Paja Mačković ne bi bio to što jeste, kada ne bi imao anegdote čak i sa godišnjeg odmora. Stigao sa suprugom jedno leto u Igrane na moru, u tek izgrađeni hotel, i tu ga jedan Subotičanin, ekonom hotela, dočeka rečima: «Pajo-bači, Bog vas dono!» Ništa nije funkcionisalo- uređaji za kuvanje na gas, kazani za zagrevanje vode, frižider i zamrzivač. Paja zasuče rukave i sve to ispopravlja, a onda mu plate da ostane 25 dana i sve održava, plus stan i hranu. I letovao, i zaradio više nego što je imao platu za dva meseca u «Dimničaru».

U hotelu su kuvari i konobari tada bili iz Mađarske, iz Segedina, i Paja je jednom prilikom išao kombibusom po novu smenu u Ploče. Među putnicima je bila i starija žena, zamenica direktora.

- Sve sam strpo pozadi, a nju pored sebe stavio. Vozim ja, vozim, i pita ona mene, mađarski, kako se ovde mimoiđu dva vozila, `el nije išla dalje od Segedina, a tu vidi svud brda, krivine, uzak put. Pitam – Jel` se plašite? Pa, kaže, plašim se. Nemojte se plašit dok mene vidite, kažem, uradite kako ja radim. A kako, pita ona? Pa, kad vidim da dolazi neko, ja zatvorim oči, i ondak kad mislim da je prošo otvorim! Ta je pobledila, i više nije govorila dok nismo stigli. Kad smo došli, sva drhti i kaže njezinom šefu – Joj, što ste mi poslali ovu budalu! - Kako budalu, pita on, pa on nama kaže da je dimnjičar, a sve nam uradi! - Rekao mi je da zatvorim oči kad neko dolazi! - Ma pustite njega, on se šali – kaže šef! I tako smo se to leto proveli kao nikad u životu!- priča čika Paja.

Ni u penziji, u Budvi, Paja Mačković nije mirovao – radio je i popravljao sve i svašta, da dopuni penziju. Kaže, samo pitajte žene u Budvi ko je Paja – sve što njihovi muževi nisu znali, on je majstorisao i dovodio u red! I sa 84 godine ne ispušta volan iz ruku, ali ima nevolje sa produžavanjem vozačke dozvole:

- Kola vozim, vozim motorbiciglu, al` već prošle godine su mi skrenili pažnju da u ovim godinama ne daju vozačku dozvolu. Meni godine ne smetaju, kažem ja, samo vi meni dajte, pa su mi gledali oči i tako sam dobio. Ja još vidim dobro i volim da vozim, samo nevolja je to što me dosta često uvate da brže vozim, a ja opet kažem – kaki mi je to vozač ako od Novog Sada do Subotice makar jednu kaznu ne plati zbog brze vožnje!? Ako je to greh, onda sam grešan - šeretski se smejulji čika Paja, i sutradan, posle ovog razgovora, sprema se na put u Novi Sad sa suprugom Marijom, naravno, svojom «Korsom».

Krv nije voda, a oktani još manje! Srećna Ti i dugovečna vožnja, majstore Pajo!

HOROSKOP ZA NOVEMBAR

Priprema: Dragan Tovarišić

OVAN: U drugoj polovini meseca imaćete veliku šansu za finansijski i materijalni uspeh i biće potrebno da iskoristite sve svoje raspoložive kapacitete kako biste tu šansu na pravi način i realizovali. Zbog prezauzetosti poslom nećete imati dovoljno vremena za ljubav.

BIK: Tek krajem meseca moći ćete odahnuti na poslovnom planu, jer vas očekuje šira satisfakcija i priznanje od strane značajnih osoba. Nasuprot tome, emotivna scena biće mnogo povoljnija u prvoj polovini meseca nego u drugoj.

BLIZANCI: I pored toga što su vaše poslovne ambicije na veoma visokom nivou, a aktivnosti prate vaše težnje, na očekivane rezultate moraćete sačekati još neko vreme. Samo da vas strpljenje ne izda. Zato se više posvetite voljenoj osobi i uživajte u vezi.

RAK: Pred vama je čitav niz događaja koji će pratiti vaše velike i nezasite ambicije. Čak i ako dođe do manjih problema lako i brzo ćete ih rešiti. Na emotivnom planu bićete u situaciji da uživate u svemu što vam pričinjava zadovoljstvo.

LAV: Razrađujete svoje poslovne planove do u detalje i uz sve to sa lakoćom uspevate da na vreme izvršavate sve zadatke koji se pred vama nalaze. Naravno da je to lako kad pored sebe imate osobu s kojom delite najnežnije emotivne trenutke.

DEVICA: Od vas se očekuje da sa velikim profesionalizmom odrađujete poslove koje teško ko može bolje od vas da izvršava, a svaki izlet u rizične situacije za vas bi bio koban. Emotivna situacija je veoma dobra, pa vam ostaje da se prepustite osećanjima.

VAGA: Počeli ste da lutate u svojim razmišljanjima i pored toga što ste u prethodnom periodu imali dosta poslovnih uspeha. Biće ih još, ali sada se morate reorganizovati i krenuti u nove pobede. U drugoj polovini meseca predstoji vam nova veza ili brak.

ŠKORPIJA: Izuzetan poslovni period trebao bi da se nastavi, pa iako je konačni trijumf još daleko od vas, već tokom ovog meseca u nekim trenucima možete se osećati pobednikom. Venera je u vašem sazvežđu i možete doživeti pravi ljubavni procvat.

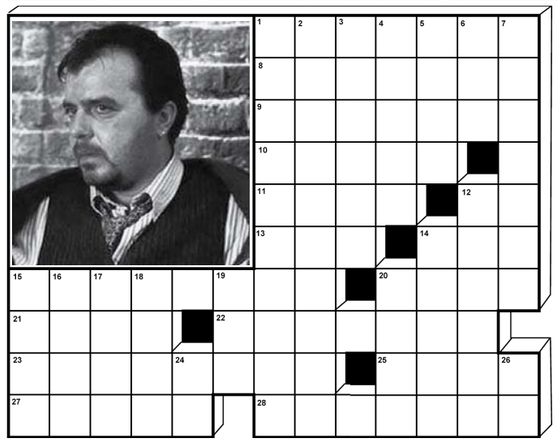
STRELAC: Poslovna scena, za razliku od emotivne, neće verovatno pretrpeti nikakve značajnije promene, a i vreme je da za trenutak odmorite i razmislite o narednom periodu. Zato ćete osetiti naglašenu potrebu za sređivanjem i ulepšavanjem emotivnog života.

JARAC: Uz značajnu podršku od strane nekih uticajnih, moćnih i važnih saradnika možete zabeležiti značajan poslovni uspeh, mada će i bez njih rezultati biti pozitivni, ali manjeg intenziteta. Na emotivnom planu predstoji period zatišja pred veliku buru.

VODOLIJA: Uspavani ste i ne radi vam se, a želeli biste da vas u svakom trenutku bije dobar glas i ostvarujete najbolje rezultate. Moraćete se probuditi i nastaviti tamo gde ste stali. Možda je za takvu situaciju kriva i nova, tek započeta, ljubavna romansa!?

RIBE: U poslednje vreme postali ste znatno pragmatičniji i ulažete taman toliko energije koliko je potrebno da biste realizovali planove i došli do zapaženijih rezultata. Znate dobro da je za uspešnu ljubavnu vezu potrebno uložiti i truda.

UKRŠTENE REČI

VODORAVNO: 1. Naizust; 8. Imenici; 9. Službenik u crkvi, saradnik biskupa; 10. Od tog trenutka; 11. Uzvik zapomaganja; 12. Hemijska oznaka za Kalcijum; 13. Mera za površinu zemljišta (mn.); 14. Spokoj; 15. Vrsta južnog voća; 20. Karika; 21. Prinos; 22. Nadimak pevača Dragana Živkovića; 23. Ljubitelj piva; 25. Severozapadni deo Donje Mesopotamije; 27. Bugarska dinastija; 28. Vrsta četinara;

USPRAVNO: 1. Glumac sa slike; 2. Neprofesionalizam; 3. Kazneni udarci; 4. Pozitivne elektrode; 5. Nedostatak; 6. Erik odmila; 7. Sportska dvorana u Kaću; 12. Malo levo malo desno; 14. Ne previše topli; 15. Vrsta tela pravilnog oblika; 16. Isisavanje; 17. Izraz za majku (mn.); 18. Ime atletičarke Marej; 19. Engleska skraćenica za „Međunarodni pozorišni institut''; 20. Avarin; 24. Ludolfov broj; 26. Potvrdna reč.

REŠENJE IZ PROŠLOG BROJA:

VODORAVNO: potomak, ometalo, tulumbe, Al, p, e, m, Rej, k, amuleti, DRAGAN NIKOLIĆ, repar, Isa, eke, izazvati, snen, Maša, mirovati.

SITNA ŽACKANJA

- Primer dobrog ulaganja: prodavali su kikiriki i semenke, a kupovali kuće i imanja.
- Šefu mafije će biti suđeno u odsustvu – sudije.
- Naši političari postali su paranoidni – misle da ih neko sledi.
- Mi smo nepopravljivi optimisti: uvek smo verovali u pobedu i – gubili.
- Štap je naše najbolje stimulativno sredstvo.
- Na putu u raj konkurencija je – paklena.
- Naše je pravo da znamo sve, a njihovo da kriju od nas.
- Mi smo najrečitiji kad - psujemo.
- Otadžbina nema cenu. Zato je olako i prodajemo.
- Svedocima vremena preti opasnost da postanu saučesnici.
- Predizborne aktivnosti su nam potrebne da bi se narod bar jednom u četiri godine osećao važnim.
- I ranije smo imali diktaturu – proletarijata.
- Toliko smo siromašni da ne možemo pokriti ni – golu istinu.
- U Narodnu banku najređe ulazi narod.
- Kod nas nema ljudoždera. Poumirali su od gladi.
- Evolucija se nastavlja: sve više mladih postaju – gorile.

ŠAHOVSKI MOZAIK

Pripremio: velemajstor Nikola Sedlak

NOVI USPESI ŠAHISTA „ SPARTAKA“

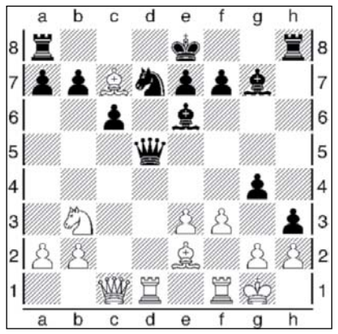
Prvog oktobra, izišla je nova rejting lista najboljih šahista u SCG i među prvih deset nalaze se Dušan Popović i Nikola Sedlak. Dušan Popović zauzima osmo mesto sa 2550 rejting poena a Nikola Sedlak deveto sa 2549. Posebno raduje činjenica i da se u dva najmlađa člana šk „ Spartak „ aktuelni omladinski prvak Srbije Boban Bogosavljević i Balint Nađ Hеđeši popravili rejtinge.Boban Bogosavljević za 72,5 poena i sa 2375 poena nalazi se na 125. mestu a Balint Nađ Hеđeši za 40 poena i sa 2351 nalazi se na 156. mestu nacionalne rejting liste. Značajno je napomenuti da i nakon obračunskog perioda naši igrači imju u rezervi rejting poene i očekuje se dalji napredak na rejtin listi. Impozantnu zalihu ima Boban Bogosavljević koji je igrajući na dvojnoj registraciji za ekipu „ Rada“ iz Beograda, na premijer ligi Beograda osvojio osam poena iz devet partija i na nedavno završenom Openu u Beogradu, Memorijal „Veselina Boškovića„ ostvario šest poena iz devet partija.Ova dva uspeha obezbedila su mu na narednoj rejting listi koja se objavljuje 01. januara 2007. godine novih 69 poena.

Sve ovo pokazuje da uspesi šah kluba „ Spartak „ u poslednje dve godine nisu slučajnost već razultat dobre politike kluba u selektiranju mladih igrača, poteklih iz Subotice i šire okoline,koji su ambiciozni, poseduju kolektivan duh i ozbiljno su posvećeni šahu.

Skok Bogosavljevića

Vredno je pažnje napomenuti da je mladi Boban Bogosavljević ovaj veliki skok napravio igrajući pet vrlo teških turnira za nepuna tri meseca,što izbegavaju i mnogo iskusniji i jači igrači jer je teško održati celo vreme dobru formu. Pokazao je da pored talenta ima i dobre psihofizičke predispozicije što mu uz odgovarajući rad može obezbediti visoke domete. Imao je za protivnike i eminentne naše velemajstore kao što su Igor Miladinović, nekadašnji omladinski prvak sveta, Ivan Ivanišević, Miloš Pavlović bivši prvak Jugoslavije,Goran Todorović i ostali. Bitno je istaći da se hrabro borio u svim partijama upuštajući se u otvoreni okršaj i da je ostvario i veoma značajnu pobedu i to sa crnim figurama protiv velemajstora Igora Miladinovića. Partija je igrana na upravo završenom Memorijalu „Veselina Boškovića“ gde je Bogosavljević u konkurenciji 200 igrača od kojih 18 velemajstora zauzeo vrlo dobro 17 mesto. Miladinović je igrao otvaranje u kome je ekspert i nastala je vrlo oštra i zanimljiva pozicija koja je protkana sa udarima i obostranim propustima, u kojoj se Boban na kraju bolje snašao i prinudio na predaju velemajstora. Ova partija zaslužuje da bude prikazana sa komentarom.

(1) Miladinović,Igor - Bogosavljević,Boban [D00]
Memorijalni turnir “Veselin Bošković”, 2006

1.d4 d5 2.♗g5 h6 3.♗h4 c6 4.♘f3 ♕b6 5.♕c1 Ovo otvaranje zove se igra daminog pešaka.Za ovo otvaranje Miladinović važi za vrhunskog poznavaoca i ima veliko iskustvo u ovim pozicijama. **5...g5** Bogosavljević ovim potezom pokazuje da ne respektuje bivšeg omladinskog prvaka sveta i stavlja mu do znanja da igra na pobedu. **6.♗g3 g4 7.♘e5 ♕xd4** U teoriji ova pozicija se ocenjuje kao neizvesna.Crni je osvojio pešaka ali se pri tom izleteo sa g pešakom i malo zaostaje u razvoju u odnosu na belog. **8.c4 ♗g7 9.♘c3 dxc4!** [Bilo bi slabo **9...♗xe5?** zbog **10.e3 ♕b6 11.♗xe5** i beli bi imao nadmoćnu poziciju.] **10.e3 ♕c5 11.♘xc4 ♗e6 12.♘d2 ♘d7 13.♗e2 ♘gf6** Kao što se može i primetiti crni je uspešno rešio probleme po pitanju razvoja i može se reći da ima čistog pešaka više. **14.0-0 ♘d5** Pravilno.Crni želi da što više uprosti poziciju jer je materijalno jači. **15.♘xd5 ♕xd5** [Gruba greška bila bi **15...♕xc1?** zbog međupoteza **16.♘c7+**] **16.♘b3 ♕e4 17.♕d2 h5!** opet najaktivnije i najbolje [crni je mogao da igra i mirno **17...0-0**] **18.♖ad1 h4 19.♗c7 h3 20.f3 ♕d5 21.♕c1** Dijagram

21...hxg2! 22.♖f2 [Na **22.♖xd5 islo bi 22... gxf1♕+ 23.♕xf1 ♗xd5** sa dobijenom pozicijom za crnog,jer su u ovoj poziciji dva topa mnogo jača od dame.] **22...♕g5 23.♖xg2 ♕f6 24.♘d4 gxf3 25.♗xf3 ♗h6 26.♕c3 ♖c8 27.♗f4 ♗h3 28.♖g3 e5?** Sve do ovog momenta crni je odigrao bez greške i sada mu je popustila koncentracija i pravi propust. [Pravilno je bilo **28...♗xf4 29.exf4 ♕xf4** i beli nema ni jedan dobar odskok skakačem. **30.♘e6** (ili **30.♘f5 ♘e5) 30...♕f6**] **29.♖xh3 exf4 30.exf4?** sada beli propušta ukazanu šansu da dođe do remija. [**30.♘f5! ♖g8+ 31.♔h1 ♗f8 32.♕xf6 ♘xf6 33.exf4 ♖c7 34.♗g2 ♖d7** sa jednakom pozicijom] **30...♗xf4 31.♖e1+ ♘e5 32.♗g2 ♖xh3 33.♕xh3 ♖d8 34.♘f5 ♔f8** Dobar potez jer se crni sklanja iz maske. **35.♖f1 ♘g6 36.♔h1 ♖d2 37.♕g4 ♖xb2?** Gruba greška u cajtnotu. [Posle **37...♕g5 38.♕xg5 ♗xg5** crni bi imao lako dobijenu poziciju.] **38.a4?** Neshvatljivo. [Remiju uz jedine poteze crnog vodilo bi 3**8.♖xf4 ♖b4! 39.♖xb4 ♕a1+ 40.♗f1 ♕xf1+ 41.♕g1 ♕f3+ 42.♕g2 ♕d1+**=] 3**8...♕g5** konačno **39.♕xg5 ♗xg5 40.♘d6 ♘e5 41.♘e4 ♗e7 42.h3 ♘c4 43.♗f3 ♘e5 44.♗g2 ♖a2 45.♖f5 ♘g6 0-1**

Piše: dr Andrija Peić

OSNOVNO ĐUBRENJE I OSNOVNA OBRADA ZEMLJIŠTA

Osnovno đubrenje se unosi pod osnovnu obradu zemljišta s ciljem da se fosfor i kalijum, značajni elementi u ishrani bilja, nađu u cilom oraničnom sloju jel se slabo kreću u zemljištu.

Svaki poljoprivredni proizvođač želi da postigne stabilne prinose dobrog kvaliteta u ratarskoj proizvodnji. Pored uvođenja novi sorti i savrimene agrotehnike, đubrenje je bitan činilac u obezbiđenju stabilne proizvodnje. Gajena biljka, da bi dala dobar i kvalitetan rod, mora imat dovoljno hraniva tokom cilog vegetacionog perioda. Ako ga u zemljištu nema, u tom slučaju se dodaje putem organski i mineralni đubriva.

Poslidnji petnaestak godina zbog nedostatka đubriva i novaca u ratarskoj proizvodnji se racionalno đubrilo. Unosilo se oko 30 kg aktivne materije po ha, a prinosom iznosilo priko 100 kg, zavisno od kulture i visine prinosa. Agrohemijska analiza zemljišta pokaziva da se na černozemu i livadskoj crnici, dominantnim zemljištima ovog regiona, fosfor nalazi na granici siromašne i sridnje obezbiđenosti, a kalijum na nivou sridnje obezbiđenosti. Prema tome, da bi se obezbidila optimalna proizvodnja, triba priko mineralnog đubriva unet one količine hraniva koje se prinosom iznesu.

Najznačajniji elementi u ishrani kulturnog bilja su: azot, fosfor i kalijum.

Azot je pokretač rastenja biljaka. Ulazi u značajna jedinjenja biljaka, proteine, enzime, hlorofil, nukleinske kiseline i dr. Utiče na rast stabla, korena i obrazovanje lisne površine, značajne za formiranje organske materije. Većina gajeni biljaka odlikuje se velikim potribama za azotom, te je značajno da su obezbiđene ovim elementom tokom cile vegetacije. Kad nedostaje azot, rast biljaka je znatno slabiji. Žita se slabije bokore i imaju kraći klas. Nedostatak azota skraćiva vegetaciju, smanjiva veličinu plodova i pogoršava njev kvalitet.

Fosfor učestvuje u izgradnji nukleinski kiselina čime utiče na životni proces biljaka. Ratarske biljke najintenzivnije usvajaju fosfor u najranijim fazama rasta i razvoja i u vrime obrazovanja generativni organa. Povoljno utiče na razvoj korenovog sistema i na otpornost biljaka na niske temperature, bolesti i poliganje. Kod nedostatka fosfora listovi su manji, dobijaju ljubičastu boju, smanjiva se rast korena, žita slabije bokore, što dovodi do pada prinosa.

Kalijum utiče na fotosintezu, na metabolizam, te transport i nakupljanje ugljeni hidrata u plodu. Obezbiđuje otpornost biljaka na niske temperature. Velik broj ratarski biljaka ima potribu za kalijumom: šećerna ripa, krumpir, suncokret, lucerka i dr. Nedostatak kalijuma uočava se na najstarijim listovima, di se na vrvu lista i duž ivice pojavljiva nekroza.

Đubrenje ratarski kultura prid osnovnu obradu

Pšenica prinosom od 5 tona po ha iznosi 60 do 80 kg fosfora i 80 do 90 kg kalijuma po ha, te je kod osnovne obrade parcele di će se sijat pšenica potribno đubrit s 300 do 400 kg NPK đubriva 8:24:16. Bitno je da se u zemljištu nađe oko 60 kg azota po ha rad normalnog razvoja pšenice do prihrane u proliće.

Kukuruz s prinosom od 7 tona po ha iznosi oko 80 kg fosfora i 120 kg kalijuma po ha, te je parcele na kojima će se proizvodit kukuruz potribno (kod osnovne obrade) đubrit s 300 do 400 kg po ha NPK 8:16:24 jel slično.

Suncokret ima dobro razvijen koren i koristi hraniva iz dublji slojeva zemljišta, al da ne bi došlo do iscrpljenosti hraniva triba kod osnovne obrade (na parcelama di će se zasijat suncokret) đubrit s 300 do 350 kg NPK đubriva 15:15:15.

Šećerna ripa iznosi velike količine kalijuma pa je kod osnovne obrade potribno unosit 2 do 3 vagona stajnjaka po ha rad obezbiđenja kvalitetne strukture zemljišta, i 600 do 800 kg NPK đubriva 5:10:30 sa kalijumom u obliku kalijum-sulfata. Po mogućnosti triba unet đubrivo s 0,2% bora da bi se spričila rizomanija i obezbidila kvalitetnija sinteza šećera.

Soja prinosom od 2,5 do 3 tone po ha iznosi 80 kg fosfora ko i kalijuma, te je potribno đubrit s oko 350 kg NPK đubriva 8:16:24 jel slično. Soja dio azota obezbiđiva priko kvržični bakterija.

Osnovna obrada

Severnobački region spada u aridno područje di je dvadesetogodišnji prosek padavina oko 551 mm, sa lošim rasporedom, pogotovu u litnjim misecima. Tokom januara, februara i marta obično ima padavina u suvišku, pa ji triba akumulirat u zemljištu da bi se tokom litnji miseci u fazi vegetacije iskoristile za razvoj biljaka. Dugogodišnje analize pokazivaju da je u subotičkom regionu potriba biljaka za vodom tokom jula i avgusta pokrivena s padavinama ispod 50%. Ako nema akumulirane vlage u zemljištu, jel mogućnosti za navodnjavanje, suša mož ozbiljno ugrozit proizvodnju i prinose.

Zimskim oranjem na dubini od 25 do 30 cm akumulira se vlaga u oraničnom sloju u toku zime jel se prisicaju kapilari pa voda ne mož oticat u podzemne slojeve nit po površini, već se upije u oranični sloj. Efekat akumuliranja vlage je veći ako se s obradom unosi stajnjak jel žetveni ostaci. Tokom zime dolazi do razlaganja dila stajnjaka i žetveni ostataka mikrobiološkom aktivnošću, koji troše azot iz zemljišta, pa ako se žetveni ostaci i stajnjak unose u proliće, dolazi do debalansa azota u zemljištu i do značajnog umanjenja prinosa.

Zaorana organska materija pospešiva razvoj korisni mikroorganizama koji utiču na izdvajanje hranljivi materija u zemljišni rastvor di ji koristi korenov sistem biljaka. Razložena organska materija formira pore u zemljištu priko koji se vrši razmina gasova i održava vazdušni režim zemljišta.

Osnovnom obradom se zaorava korov i sime korova. Značajan dio korova propadne, razloži se ko organska materija, čime se umanjiva njegova brojnost, a to je značajno jel su manje-više sve parcele zakorovljene.

Oranjem se mehanički uništava značajan dio insekata koji se nalazi u zemljištu, pogotovo pipe. Jedan dio dospiva na površinu di ga unište tice, jel se izmrzne tokom zime.

Osnovnim đubrenjem i osnovnom obradom obezbiđuje se dovoljno količine hranljivi materija za optimalnu ishranu biljaka i povoljan vodno-vazdušni režim i struktura zemljišta, što su priduslovi za optimalnu proizvodnju ratarski kultura.

